Ilmoituksen tematiikka

Retorinen analyysi Room. 1

Itä-Suomen yliopisto

Filosofinen tiedekunta

Teologian osasto

Eksegetiikka

Pro gradu -tutkielma, 21.12.2021

Mikko Kinnunen, op. nro 288181

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO – UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND

Tiedekunta – Faculty Filosofinen tiedekunta	**Osasto – School** Teologian osasto			
Tekijät – Author Mikko Yrjö Petteri Kinnunen				
Työn nimi – Title Ilmoituksen tematiikka Retorinen analyysi Room. 1				
Pääaine – Main subject	**Työn laji – Level**		**Päivämäärä – Date**	**Sivumäärä – Number of pages**
Eksegetiikka	Pro gradu -tutkielma	X	21.12.2021	43
	Sivuainetutkielma			
	Kandidaatin tutkielma			
	Aineopintojen tutkielma			

Tiivistelmä – Abstract

Yleinen ja erityinen ilmoitus ovat keskeisiä käsitteitä kristillisessä teologiassa. Ilmoitukseen liittyvien mallien tausta on systemaattiseen teologiaan kuuluvassa dogmatiikassa ja dogmihistoriassa. Pro gradu -tutkielmassani olen tutkinut eksegetiikan menetelmin, erityisesti retorista analyysiä hyödyntäen, mitä apostoli Paavali tarkoitti Jumalan ilmoituksella Roomalaiskirjeen ensimmäisen luvun mukaan. Tutkimuksessani perehdyin kristillisen teologian tutkijoiden esityksiin Jumalan ilmoituksesta, esittelen käyttämäni retorisen kritiikin tutkimusmenetelmän, analysoin Roomalaiskirjeen ensimmäisen luvun retoriikan sekä perehdyin Paavalin suhtautumiseen lakiin ja ajankohtaisiin kysymyksiin.

Tutkimukseni perusteella yksiselitteistä vastausta kysymykseen ilmoituksen sisällöstä ei selvinnyt, mutta tutkimus antoi ajatuksia mitä se voisi olla. Room. 1:ssa Jumalan ilmoitus tarkoittaa jotain sellaista, mikä on kaikkien havaittavissa, mutta kaikki eivät sitä kykene havaitsemaan. Puhuttaessa Jumalan yleisestä ilmoituksesta, Paavalin mukaan se on sellaista, mikä ilmenee Jumalan teoissa ja ikuisessa voimassa. Erityiseen ilmoitukseen viittaa Paavalin kuvaus siitä, että tietoa Jumalasta on välitetty ihmisille evankeliumissa Kristuksesta. Aikaisemmin sitä välitettiin Tooran avulla, mutta uudessa tilanteessa vanhurskaus ilmoitetaan uskosta uskoon – evankeliumissa Kristuksesta. Ilmoituksen eri mallit näyttävät Paavalin mukaan lopulta palvelevan yhtä ja samaa tarkoitusta: Jumalan itse-ilmoitusta ihmiselle. Ilmoituksessa Jumala on subjekti ja ihminen objekti.

Roomalaiskirjeen ensimmäisen luvun jakeet 18–32 ovat olleet esillä viime vuosina Suomessa käydyssä Raamatun tulkintaan liittyvässä keskustelussa. Päästäksemme käsiksi kyseisiin hankaliin ja kohuakin herättäneisiin jakeisiin, on ensimmäiseksi selvitettävä koko luvun retorinen rakenne ja luonne, sekä kyseisten jakeiden paikka ja tehtävä tuon rakenteen sisällä. Tässä tutkimuksessa tehtävä selvitys oli esityötä myöhempää tutkimusta varten, jossa avataan tarkemmin kyseisen jakson retorista funktiota laajemmin Roomalaiskirjeessä, etenkin luvuissa 1–3. Roomalaiskirjeen ensimmäinen luku käsittelee Jumalan ja pakanoiden välistä suhdetta, toinen luku Jumalan ja juutalaisten välistä suhdetta ja kolmas luku molempien vanhurskauttamista. Jatkotutkimus avaa myös ilmoituksen käsitettä laajemmin.

Avainsanat – Keywords
Eksegetiikka, ilmoitus, Paavali, retorinen analyysi, Roomalaiskirje, systemaattinen teologia

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO – UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND

Tiedekunta – Faculty Philosophical faculty	**Osasto – School** School of Theology			
Tekijät – Author Mikko Yrjö Petteri Kinnunen				
Työn nimi – Title Thematic of the revelation Rhetorical analysis Rom 1				
Pääaine – Main subject	**Työn laji – Level**		**Päivämäärä – Date**	**Sivumäärä – Number of pages**
Exegetics	Pro gradu -tutkielma	X	21.12.2021	43
	Sivuainetutkielma			
	Kandidaatin tutkielma			
	Aineopintojen tutkielma			

Tiivistelmä – Abstract

General and special revelation are key concepts in Christian theology. Of the revelation model context is in the dogmatics and dogma history of systematic theology. In my master's thesis, I have explored, using the methods of Exegetics, especially rhetorical analysis, what the Apostle Paul meant by the revelation of God according to the first chapter of Romans. In my research I become acquainted with the presentations of Christian theology scholars on the revelation of God, I present the method of researching the rhetorical critique I have used, I analyze the rhetoric of the first chapter of Romans and I became acquainted with Paul's approach to the law and current affairs.

Based on my research, an unambiguous answer to the question about the content of the announcement was not clear, but the research gave ideas of what it could be. In Rom 1 God's revelation means something that is perceptible to all, but not everyone is able to perceive it. Speaking of God's general revelation, according to Paul, it is what is manifested in God's works and eternal power. A special revelation is referred to by Paul's description that knowledge of God has been communicated to people in the gospel of Christ. In the past it was imparted by the Torah, but in the new situation righteousness is declare from faith to faith – in the gospel of Christ. According to Paul, the different models of revelation seem to serve one and the same purpose in the end: God's self-revelation to man. In revelation, God is a subject and human an object.

The verses 18-32 of the first chapter of the Epistle to the Romans have been featured in a debate on the interpretation of the Bible that took place in Finland. In order to access these intractable and even sensational verses, we must first find out the rhetorical structure and nature of the whole chapter, as well as the place and function of those verses within that structure. This study was a prelude to a later study that opens up the rhetorical function of a passage in Romans in more detail, especially in Chapters 1–3. The first chapter of Romans deals with the relationship between God and the Gentiles, the second chapter with the relationship between God and the Jews, and the third chapter with the justification of both. Further research opens up also the theme of the revelation more broadly.

Avainsanat – Keywords
Exegetics, Revelation, Paul, Rhetorical Analysis, Romans, Systematic Theology

Sisällysluettelo

1 Johdanto ... 5

2 Ilmoituksen käsite kristillisessä teologiassa ... 7

3 Retorinen tarkastelu ... 14

3.1 Metodi ... 15

3.2 Retorinen analyysi Room. 1 ... 18

3.2.1 Retorisen yksikön rajaaminen ... 19

3.2.2 Retorisen tilanteen hahmottaminen ... 20

3.2.3 Tekstin tyyppi ja dispositio ... 23

3.2.4 Tehokeinojen, tyylin, taktiikan ja strategian tunnistaminen ja arviointi ... 24

3.2.4.1 Tekstikritiikki ja argumentaatioanalyysi ... 24

3.2.4.2 Tekstin retoriset tehokeinot ... 31

3.2.5 Kokonaisuuden arviointi ... 33

4 Mitä Paavali tarkoitti Jumalan ilmoituksella? ... 35

5 Johtopäätökset ... 39

6 Kirjallisuus, lähteet ja apuneuvot ... 42

1 Johdanto

Vuoden 1948 Kristinopissa on luku Jumalan ilmoituksesta. Asia ilmaistaan siinä näin:

> Jumala on luonut ihmisen elämään hänen yhteydessään. Sentähden ihmissydän saa rauhan vain Jumalassa. Jumalan ja Vapahtajamme Jeesuksen Kristuksen tunteminen ja Jumalan lapseksi pääseminen on elämämme kallein asia. Jumala on salattu. Emme voi nähdä häntä silmillämme emmekä ymmärtää ajatuksellamme. Voimme oppia tuntemaan Jumalan vain siten, että hän ilmoittaa itsensä meille. Rakkaudessaan Jumala lähestyy meitä ja vetää meitä puoleensa. Jumala kohtaa meidät luonnossa, elämämme kohtaloissa ja kansojen vaiheissa. Hän puhuu meille omassatunnossamme. Mutta erityisesti Jumala ilmaisee itsensä meille Pyhässä Raamatussa ja Vapahtajassamme Jeesuksessa Kristuksessa.[1]

Yleinen ja erityinen ilmoitus ovat keskeisiä käsitteitä kristillisessä teologiassa. Sen piirissä myönnetään, ettei ymmärrystä Jumalan olemuksesta voida täysin saavuttaa tieteen keinoin. Jumalan persoonalliseen itseilmoitukseen sisältyy aina ihmisen subjektiivinen kokemus.[2] Ilmoittaako Jumala itsensä kaikille ihmisille vai pelkästään tietyille? Millainen on ilmoituksen sisältö? Ilmoitus teemana on abstrakti – sen määritteleminen yksiselitteisesti on mahdotonta. Aihetta on mahdollista lähestyä jostain rajatusta näkökulmasta käsin.

Katekismusten lausumat perustuvat Raamatun teksteihin ja Tunnustuskirjoihin. Niiden pohjalta on muodostunut dogmeja, lausumia uskon opista. Tässä tutkimuksessa on tarkoitus eksegetiikkaa, erityisesti retorista analyysiä hyödyntäen, selvittää ilmoitusteeman sisältöä Roomalaiskirjeen ensimmäisen luvun perusteella: mitä apostoli Paavali tarkoitti kyseisessä tekstissä ilmoituksella ja onko hän samaa mieltä dogmaatikkojen kanssa?

Tutkimusaiheen kannalta kyseinen jakso soveltuu hyvin lähteeksi, koska Paavali puhuu siinä Jumalan ilmoituksesta. Roomalaiskirjettä pidetään yhtenä Uuden testamentin tärkeimmistä dokumenteista, jossa Paavali esittelee itsensä ja keskeiset teologiset ajatuksensa.[3] Roomalaiskirje ei

---

[1] Katekismus 1993, 35–36.
[2] McGrath 2011, 215.
[3] Kuula 2008, 260.

kuitenkaan ole Paavalin teologian dogmaattinen esitys vaan sitä voidaan pitää todellisena kirjeenä, joka on kirjoitettu tiettyä tarkoitusta varten.[4]

Room. 1:ssa Jumalan ilmoituksesta kerrotaan näin:

> Ἀποκαλύπτεται γὰρ ὀργὴ θεοῦ ἀπ᾽ οὐρανοῦ ἐπὶ πᾶσαν ἀσέβειαν καὶ ἀδικίαν ἀνθρώπων τῶν τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατεχόντων, διότι τὸ γνωστὸν τοῦ θεοῦ φανερόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς, ὁ θεὸς γὰρ αὐτοῖς ἐφανέρωσεν – Jumalan viha ilmestyy taivaasta ihmisten vääryyttä ja jumalattomuutta vastaan, jotka pitävät vääryydestä kiinni totuuden sijaan. Koska tieto Jumalan ilmoituksesta on selvä heille, sillä Jumala on tehnyt sen heille selväksi. (Kreikankielinen alkuteksti NA28, suomennos oma, Room. 1:18–19).

Verbille φανερόω sanakirja antaa seuraavia merkityksiä: ilmoittaa, tehdä tunnetuksi, ilmestyä, tulla ilmi, tehdä selväksi ja verbille ἀποκαλύπτω: ottaa peite pois, paljastaa, ilmoittaa, tulla ilmi, tulla näkyviin, paljastua, ilmestyä, ilmaantua, saada ilmoitus ts. ilmestys.[5]

Roomalaiskirjeen ensimmäisen luvun jakeet 18–32 ovat olleet esillä viime vuosina Suomessa käydyssä Raamatun tulkintaan liittyvässä keskustelussa. Päästäksemme käsiksi kyseisiin hankaliin ja kohuakin herättäneisiin jakeisiin, on ensimmäiseksi selvitettävä koko luvun retorinen rakenne ja luonne, sekä kyseisten jakeiden paikka ja tehtävä tuon rakenteen sisällä. Tässä tutkimuksessa tehtävä selvitys on esityötä myöhempää tutkimusta varten, jossa avataan tarkemmin kyseisen jakson retorista funktiota laajemmin Roomalaiskirjeessä, etenkin luvuissa 1–3. Aluksi perehdyn aiheeseen systemaattisen teologian näkökulmasta. Retorisen analyysin osiossa esittelen ensin tutkimusmetodin, minkä jälkeen aloitan varsinaisen retorisen analyysin.

[4] Thurén 2000, 96.
[5] Liljeqvist 2011, 51, 370; Liddell, Scott, Jones.

2 Ilmoituksen käsite kristillisessä teologiassa

Tässä luvussa perehdyn kristillisen teologian tutkijoiden esityksiin Jumalan ilmoitus -käsitteen sisällöstä ja merkityksestä. Jumalan yleinen ja erityinen ilmoitus ovat käsiteltyjä aiheita systemaattisessa teologiassa. Niiden tausta on dogmaattinen. Myöhemmissä luvuissa selvitän näiden esitysten autenttisuutta Paavalin näkökulmasta Room. 1 perusteella.

Luterilaisen teologi Franz Pieperin mukaan ihmisen koko jumalan tuntemus perustuu siihen, mitä Jumala itse itsestään on ilmoittanut. Jumalan absoluuttinen tuntemus on mahdotonta, koska Jumala asuu valkeudessa. Kuitenkin ihmisen on mahdollista tietää Jumalasta jotain, sen verran kuin hän näkee hyväksi itsestään ilmoittaa. Tämä ilmenee kahdessa muodossa: Jumalan luomakunnassa (luonnossa) sekä pyhässä Raamatussa. Kun halutaan tutkia jotain kristilliseen teologiaan liittyvää oppia, niin Pieperin mukaan Raamattu on meidän aikanamme siihen ainoa lähde ja ohje. Tämä periaate tekee hänen mukaansa eron luonnollisen ja kristillisen jumalatuntemuksen välille.[6]

Pieper selittää, että luonnolliseen jumalatuntemukseen sisältyy sen lisäksi, että on olemassa tieto Jumalan olevan persoonallinen, iankaikkinen, ja kaikkivaltias, myös tieto siitä, että Jumala on pyhä ja vanhurskas, joka vaatii hyvää ja palkitsee sen sekä kieltää ja rankaisee pahan. Tämän tiedon välittää juuri Jumalan luomisteot, Jumalan jatkuva toiminta sekä kaikkien ihmisten sydämeen kirjoitettu Jumalan laki.[7]

Pieper viittaa tutkimuskohteenani olevaan Roomalaiskirjeen kohtaan kirjoittaessaan Jumalan luomistekojen havainnoinnin mahdollisuudesta: Jumala itsessään on näkymätön, mutta ihmiset voivat kuitenkin havaita hänet kiinnittämällä huomiota nimenomaan luomistekoihin. Pieper esittää, että tämän ansiosta ihmiset näkevät selvästi Jumalan näkymättömän olemuksen, iankaikkisen voiman ja jumaluuden. Tämä ilmeisesti on mahdollista myös ihmisille, jotka eivät ole perillä pyhän Raamatun ilmoituksesta: pakanatkin ovat järkeä käyttäen puhuneet samaan tapaan.[8]

Pieperin mukaan Apostolin teoissa kuvataan Barnabaksen ja Paavalin toimesta Jumalan jatkuvaa toimintaa luonnon piirissä ja kansojen vaiheissa (Apt. 14:15–17, 17:26–28). Jumala antoi pakanoiden kulkea omia teitään, mutta antoi todistuksen itsestään tehdessään heille paljon hyvää.

---

[6] Pieper 2010, 193.
[7] Pieper 2010, 193–194.
[8] Pieper 2010, 193–194. (Cicero: Deum non vides, tamen deum agnoscis ex operibus eius).

Sen lisäksi, että Jumala antoi koko ihmissuvun lähteä yhdestä ainoasta kantaisästä polveutuen asumaan koko maanpiiriä, niin hän sääti heille kronologiset ja maantieteelliset rajat, jotta he etsisivät Herraa.[9]

Kolmantena tiedon välittäjänä Jumalasta, on Pieperin mukaan kaikkien ihmisen sydämeen kirjoitettu Jumalan laki. Sen avulla Jumala lähestyy ihmistä sisältä päin, toisin kuin luomisteoissaan ja historiassaan. Ihminen tuntee sisimmässään Jumalan pyhyyden ja vanhurskauden, koska Jumala vaatii hyvää ja palkitsee sen sekä rankaisee pahan. Tätä voidaan kutsua myös omaksitunnoksi, Jumalan tuomioistuimeksi ihmisen sisimmässä. Tietyissä tilanteissa omatunto syyttää ihmistä ja hän pyrkii lepyttämään pahaa oloaan erilaisilla toiminnoilla.[10] Pieperin mukaan tätä jumalatuntemusta ei estä edes ateismi missään muodossa. Väitteeseen, ettei Jumalan olemassaolosta ole mitään todistuksia, on suhtauduttava rajoituksella: se on totta sellaiselle ihmiselle, joka kieltäytyy käyttämästä järkeään.[11]

Pieper esittää, että luonnollista jumalatuntemusta on mahdotonta tukahduttaa tai estää, koska kysymys on samanaikaisesti sekä synnynnäisestä, että hankitusta ominaisuudesta. Pieper tosin toteaa, että edellä sanottu on edelleen paljon pohdittu kysymys. Hän perustaa näkemyksensä synnynnäisestä jumalatuntemuksesta Room. 2:14–15:n[12] ja toteaa, että kyseistä ominaisuutta on mahdollista syventää ja lisätä tarkastelemalla luomistöitä sekä tarkkailemalla Jumalan jatkuvaa toimintaa luonnon piirissä sekä kansojen vaiheissa.[13]

Pieperin mukaan luonnollisen jumalatuntemuksen avulla ihmiset oppivat tietämään, että Jumala on todellakin olemassa ja pääsevät jonkinlaiseen ymmärrykseen Jumalan laista, mutta koska eivät voi täyttää sitä, jäävät lain kirouksen alle pahan omantunnon valtaan. Tämän lausuman yhteydessä Pieper viittaa tutkimuskohteena olevaan Room. 1:18–20 kohtaan. Hän toteaa, että luonnollisen ihmisen tila ennen uskoa evankeliumiin on toivottomuuden tila: pakanat tuntevat Jumalan, mutta eivät sitä Jumalaa joka on heille Kristuksessa armollinen. Vaikka luonnollinen jumalatuntemus ei

[9] Pieper 2010, 194.
[10] Jumalanpalveluksin, uhrein, askeesilla, jne. (Pieper 2010, 194).
[11] Pieper 2010, 194.
[12] Room. 2:14–15: Pakanakansatkin, joilla ei ole lakia, saattavat luonnostaan tehdä, mitä laki vaatii. Silloin pakanat, vaikkei heillä lakia olekaan, ovat itse itselleen laki. Näin he osoittavat, että lain vaatimus on kirjoitettu heidän sydämeensä. Siitä todistaa heidän omatuntonsakin, kun heidän ajatuksensa syyttävät tai myös puolustavat heitä (KR92).
[13] Pieper 2010, 195.

yksin voi johtaa pelastukseen, on se Pieperin mukaan yhteiskunnallisen vanhurskauden perusta, jota ilman yksittäisen ihmisen, perheen sekä laajemmin koko yhteiskunnan elämä on mahdotonta.[14]

Pieperin mukaan kristillisen jumalatuntemuksen välittää ja saa aikaan ainoastaan Jumalan pyhässä Raamatussa antama ilmoitus. Se tapahtuu, kun Jumala paljastaa sisimmän olemuksensa ja sydämensä Raamatussa, joka on hänen sanaansa. Martti Luther on todennut, että Raamatusta opitaan kristillinen jumalatuntemus sisältä käsin ja käsittäen mitkä ovat hänen aikeensa ihmisiin nähden, nimittäin että he tulisivat autuaiksi. Pieperin mukaan tällainen kristillinen jumalatuntemus johtaa siihen lopputulemaan, että se ei jätä ihmistä pahan omantunnon valtaan vaan saa aikaan hyvän omantunnon, koska Raamattu ilmoittaa kolmiyhteisen Jumalan olevan ihmisten autuaaksi tekijä.[15]

Alister E. McGrath käsittelee ilmoituksen teemaa erilaisten mallien kautta. McGrathin mukaan mallit eivät sulje toisiaan pois. Hän kertoo, että oikein ymmärrettynä ne edustavat erilaisia kristinuskon piirissä esitettyjä korostuksia ilmoituksen käsitteestä. Kyseiset neljä mallia ovat: ilmoitus oppina, ilmoitus läsnäolona, ilmoitus kokemuksena ja ilmoitus historiana.[16] Seuraavassa kuvaan tiivistetysti näitä malleja.

Ilmoitus oppina

Kristilliset ryhmittymät tai koulukunnat ovat tulkinneet ilmoitusta painottaen sen eripuolia. Evankelikaaliset ovat korostaneet Raamatun merkitystä ilmoituksen välittymisessä, kun esimerkiksi uusskolastikot ovat nähneet tradition ja kirkon opetusviran merkityksellisempänä ilmoituksen välittäjänä. Molemmissa näkökulmissa ajatellaan kysymyksessä olevan propositionaalinen tiedon välittyminen. Toinen tulkitsee Raamatun olevan propositionaalinen opillisten lausumien kokoelma, joiden perusteella on mahdollista luoda kristillisen teologian matriisi. Jälkimmäisen näkökulman kannattajat tulkitsevat propositionaalisen tiedon välittyvän kirkolle pitkänajan kuluessa kertyneissä näkemyksissä. Tuollaisia näkemyksiä kutsutaan termeillä ilmoituksen tallentaminen tai totuuden tallentaminen. Propositionaalinen ilmoituksen malli on teologien kesken kiistelty esitys. Kiistan kohteena ovat lähinnä sen eri korostukset.[17]

[14] Pieper 2010, 195.
[15] Pieper 2010, 197.
[16] McGrath 2011, 217–222.
[17] McGrath 2011, 217–218.

Postliberaaliteologi George Lindbeck on kritisoinut voimakkaasti tällaista propositionaalista lähestymistapaa. Lindbeckin mukaan kyseessä on tietoa välittävä lausuma tai objektiivisia totuuksia koskeva totuusväite. Hänen mukaan tällainen tulee torjua, koska se on liian älyllinen ja kirjaimellinen sekä perustuu harhakäsitykseen, että objektiivinen totuus Jumalasta voidaan lausua propositionaalisessa muodossa. McGrathin mukaan kristillisen teologian yksi suurimmista heikkouksista on juuri ajattelutavassa, jossa ei haluta myöntää erilaisten ilmoituksen mallien täydentävät toisiaan. Jos joku väittää ilmoituksen sisältävän tietoa Jumalasta, hän ei kiellä sitä, että samalla välittyy Jumalan läsnäolo tai että se voi muuttaa ihmisen kokemusmaailmaa. Tällaiseen näkemykseen yhtyy myös Karl Barth. Hänen mukaan Raamattu ei ole itsessään ilmoitus, mutta se kuitenkin todistaa ilmoituksesta. Barth korosti Raamatun teologista tehtävää ja Kristusta, antaen pienemmän painoarvon varsinaiselle Raamatun tekstille.[18]

Ilmoitus läsnäolona

Juutalainen filosofi Martin Brunner on esittänyt dialogisen personalismin -mallin, jolla hän tarkoittaa ilmoituksen välittymistä Jumalan henkilökohtaisen viestin avulla. Brunner lausuu näkemyksenään: Jumalan herruus ja rakkaus voidaan välittää vain siten, että Jumala antaa meille itse itsensä. Tuossa prosessissa ei siirry vain tieto vaan myös Jumalan henkilökohtainen persoonallinen läsnäolo. Brunner perustaa väitteensä Martin Buberin analyysiin *minä-sinä* ja *minä-se* -suhteista. Sen mukaan ilmoituksessa on kysymys suhteesta. Jumala on kristitylle sinä ei se. Buber näkee ilmoituksen teologisena prosessina, joka pyrki aina päämäärää kohti.[19]

Brunnerin mukaan ilmoituksen ymmärtämiseen tarvitaan kaksi elementtiä: historiallinen ja persoonallinen. Historiallisella elementillä Brunner tarkoittaa, ettei totuus ole jotain pysyvää, joka liittyy ideoiden ikuiseen maailmaan ja joka välitettäisiin ilmoituksessa, vaan se pikemminkin tapahtuu ajassa ja paikassa. Persoonallisella elementillä Brunner tarkoittaa, että jumalallisen tapahtuman sisältö on Jumalan persoonaa ei Jumalaa koskevat monimutkaiset ajatukset ja opit. Brunnerin mukaan jumalallinen ilmoitus on välttämättä Kristus-keskeistä. Hän kritisoi ilmoituskäsityksiä, jotka sanojen tai propositioiden avulla pyrkivät kertomaan Jumalasta. Hänen mukaan tällainen lähestyminen asettaa Jumalan persoonan sijasta objektin asemaan.

[18] McGrath 2011, 218–219.
[19] McGrath 2011, 220.

Tältä pohjalta ilmoitus on persoonallisen suhteen välittymistä ja syntymistä, ei koskaan pelkästään tiedon välittymistä.[20]

Ilmoitus kokemuksena

Tässä ilmoituksen mallissa Jumala ymmärretään tulevan tunnetuksi inhimillisen kokemuksen kautta. Tällaisen näkemyksen on esittänyt preussilainen teologi ja filosofi F. D. E. Schleiermacher. Hänen tausta on määriläisessä pietismissä. Ominaista tuon ryhmän ajattelulle olivat Kristuksen henkilökohtainen palvonta ja tietoinen henkilökohtainen kääntymiskokemus. Schleiermacherin näkemykset pohjautuvat yksilön uskonnolliseen kokemukseen. Hänen mukaan uskonnon olemus on inhimillisen elämän ja kulttuurin perustavanluonteinen, selkeä ja eheyttävä elementti. Tämä ilmenee tilanteena, jossa ihminen on täydellisen riippuvainen äärettömästä, joskin ääretön on tehty näkyväksi äärellisissä asioissa ja äärellisten asioiden avulla. Uskontoa puolletaan tieteen ja taiteen olennaisena kontekstina, jota ilman kulttuuri köyhtyy tarpeettomasti.[21]

Schleiermacherin mukaan usko ei ole ensisijaisesti käsitteellistä. Opit ovat alkuperäisen uskonnollisen totuuden eli pelastuskokemuksen toissijaisia ilmauksia. Hänen mukaan kristillinen hurskaus on kristillisen teologian perusta. Tällä hän ei kuitenkaan tarkoita yksilön hurskautta vaan kirkon yhteistä hurskautta. Hurskaus ei ole rationaalinen tai moraalinen periaate vaan tunne, välitön tietoisuus itsestä. Schleiermacherin mukaan ihmisen yleinen tietoisuus riippuvuudestaan jostain määrittelemättömästä, voidaan tunnistaa kristillisenuskon kontekstissa täydellisenä riippuvuuden tunteena Jumalasta. Schleiermacherin näkemyksiä on kritisoineet saksalainen filosofi Ludwig Feuerbach sekä useat postliberaalit teologit mm. George Lindbeck. Kokemuksellisuuspohjainen argumentointi on nähty ongelmallisena ajattelumallina.[22]

Ilmoitus historiana

Saksalainen teologi Wolfhart Pannenberg esittää Schleiermacheriin nähden päinvastaisen näkemyksen ilmoituksesta. Pannenbergin mukaan kristillinen teologia perustuu yleisen ja kaikille avoimen historian analyysiin, ei niinkään persoonallisen, inhimillisen olemassaolon subjektiivisuuteen tai sen erityiseen tulkintaan. Historia itsessään on ilmoitusta. Pannenbergin

[20] McGrath 2011, 220.
[21] McGrath 2011, 221.
[22] McGrath 2011, 222.

mukaan ilmoitus on olemukseltaan julkinen ja yleismaailmallinen historiallinen tapahtuma, joka tunnistetaan ja tulkitaan Jumalan toiminnaksi. Pannerberg on tiivistänyt väittämänsä seitsemään dogmaattiseen teesiin.[23] Viisi ensimmäistä ovat huomionarvoisia ilmoituksen sisältöä pohtiessa:

1. Jumalan Raamatussa itsestään antama ilmoitus ei tapahtunut suoraan teofanian tavoin, vaan epäsuorasti, Jumalan toimintana historiassa.

2. Ilmoitus ymmärretään täydellisesti vasta ilmoitushistorian lopussa, ei sen alussa.

3. Vastakohtana erityisille jumalallisille ilmestyksille Jumalan ilmoitus historiassa on kaikille ja kaikkialla avointa ja kenen hyvänsä havaittavissa.

4. Jumalan universaali ilmoitus ei toteutunut täysin Israelin kansan historiassa. Se toteutui ensimmäisen kerran Jeesus Nasaretilaisen kohtalossa, niin pitkälle kuin historian loppu on ennakoitavissa tuossa kohtalossa.

5. Kristus-tapahtumaa ei voida pitää irrallisena Jumalan ilmoituksena, se tapahtui sen historian puitteissa, jossa Jumala oli kanssakäymisessä Israelin kansan kanssa.

Feuerbach kiisti Schleiermacherin inhimilliseen kokemukseen pohjautuvan näkemyksen ilmoituksesta sen rakentuvan pelkästään inhimillisten tunteiden varaan. Pannerbergin ajatus, että evankeliumi on maailmanhistorian perusta, vastaa kyseiseen Feuerbachin kritiikkiin. Kuitenkin se on laajasti herättänyt sekä ihastusta, että kritiikkiä teologien keskuudessa.[24]

Jumalan ilmoituksen käsitteeseen sisältyy läheisesti kysymys luonnollisesta teologiasta. Luonnolliseksi teologiaksi on nimitetty Jumalan olemuksen pohdiskelua luontoa tarkkailemalla ja tutkimalla. Uskonnonfilosofi William P. Alstonin mukaan luonnollinen teologia on yritys etsiä tukea uskonnollisille uskomuksille sellaisista lähtökohdista, jotka eivät ole eivätkä edellytä uskonnollisia uskomuksia. Perinteisessä roomalaiskatolisessa teologiassa luonnollinen teologia valmistaa tietä ilmoitetulle teologialle ja viittaa Jumalan olemassaoloon ja jossain määrin olemukseen, vaikka se ei paljasta tarkemmin Jumalaan liittyviä mysteerejä.[25]

---

[23] McGrath 2011, 222–223.
[24] McGrath 2011, 222–223.
[25] McGrath 2011, 223–224.

Tässä luvussa tutkin teologien esityksiä Jumalan ilmoituksen sisällöstä. Näkemykset ovat varsin erilaisia. Tästä voidaan päätellä, että ilmoituksen tematiikka on moniulotteinen asia. Toiset lähestyivät teemaa propositioiden ja dogmien kautta, toiset taas käytännölliseen teologiaan sisältyvien uskonnollisten kokemusten ja tunteiden kautta. Esityksistä käy ilmi, että Jumalan ilmoituksesta on mahdollista saada tietoa ja toisaalta on ehkä mahdotonta välttyä saamasta sitä. Pääosa tutkijoista ovat yksimielisiä siitä, että Raamattu välittää tuota ilmoitusta. Onko näiden systemaattisen teologian piiriin sisältyvien lausumien tausta Raamatun alkutekstin mukainen? Voidaksemme vastata kysymykseen on ensin tarpeellista selvittää mitä Paavali alun perin tarkoitti kirjoittaessaan aiheesta.

3 Retorinen tarkastelu

Raamatun tekstitutkimuksen tavoitteena on saada ymmärrys siitä mitä tekstin alkuperäinen kirjoittaja tai puhuja on tarkoittanut sillä. Teksti kertoo sen, kun sitä lähestytään oikealla menetelmällä. Yksi menetelmä on retorinen lähestymistapa. Tekstin perusteella pyritään rekonstruoimaan puhujan ajatuksia, tavoitteita ja tarkoituksia.

Retorinen kritiikki on menetelmä Raamatun tekstin, erityisesti Uuden testamentin tutkimiseen. Tekstiä tutkitaan dynaamisena eli tietoisesti vaikuttamaan pyrkivänä tekstinä. Retorinen kritiikki ei ole erillinen metodi vaan tarkastelutapa, jolla tekstiä lähestytään.[26] Dynaamista lähestymistapaa käyttäen ei saada selville Paavalin ajatuksia tai tunteita, mutta kun kiinnitämme huomiota hänen käyttämiin retoriikan keinoihin, on mahdollista ymmärtää paremmin hänen tarkoitusperiään. Paavali pyrkii vaikuttamaan kirjeen vastaanottajien arvoihin, muuttamaan heidän ajatuksiaan ja käyttäytymistään. Retoriikan tunnistaminen Paavalin teksteistä on kuitenkin haastavaa, koska hän muutteli ilmaisuaan kirjeiden välillä.[27]

Tässä tutkimuksessa tarkastelen tutkittavaa tekstiä George A. Kennedyn esittämällä, Lauri Thurénin muokkaamalla, retorisen analyysin mallilla. Kennedy jakaa retorisen kritiikin kuuteen osaan:[28]

1. Retorisen yksikön määrittely
2. Retorisen tilanteen tunnistaminen
3. Retorisen ongelman tunnistaminen
4. Retoriikan lajin määrittely
5. Materiaalin järjestely
6. Kokonaisuuden tarkastelu

Thurén on muokannut Kennedyn mallin vaiheita:[29]

1. Tutkittavan retorisen yksikön rajaaminen
2. Retorisen tilanteen hahmottaminen
3. Tekstin tyyppi ja dispositio

[26] Nikki.
[27] Thurén 2000, 25.
[28] Kennedy 1984, 33–38.
[29] Thurén 1997, 79–80; Oma lisäys Thurénin mallin osioon 3: Tekstin *tyyppi* ja dispositio.

4. Tehokeinojen, tyylin, taktiikan ja strategian tunnistaminen ja niiden tehtävän arviointi
5. Kokonaisuuden arviointi

Tutkimukseni dispositio noudattaa jatkossa Thurénin muokkaamaa mallia.

3.1 Metodi

Paavali käyttää ilmaisussaan antiikin retoriikkaa, joka eroaa nykyisestä retorisen kritiikin menetelmästä. Hellenistikoulut ja puhetaidon opettajat opettivat pitämään tietyt muodot ja rakenteen sisältäviä puheita. Retorinen kritiikki on menetelmä puheiden analysointiin. Valittu metodi on retorisen kritiikin perusmalli, joka soveltuu juuri antiikin retoriikan analysointiin.[30] Antiikin retoriikka ei ole kuitenkaan kulttuurisidonnainen ilmiö vaan sen osa-alueet voidaan tunnistaa nykyistenkin puheiden taustalta. Tänäkin päivänä hyvät puhujat tuntevat ja hyödyntävät antiikin retoriikan menetelmiä.[31]

1. Tutkittavan retorisen yksikön rajaaminen

Metodi soveltuu tekstijaksoihin, joilla on selkeä alku ja loppu. Tutkittava yksikkö voi olla jokin selkeä kokonaisuus, esim. Vuorisaarna tai Roomalaiskirje. Retorisen yksikön tarkoituksenmukaisen rajauksen määrittämiseksi luen laajemmin Roomalaiskirjeen tekstiä.
Kun tutkimuksen kohteena on Roomalaiskirjeen alkuosa, niin selvää on, että kysymys on Paavalin puheen aloitusosiosta. On selvitettävä mihin kohtaan rajaus asianmukaisesti on päätettävä.[32]

2. Retorisen tilanteen hahmottaminen

Retorinen tilanne voi olla sellainen ihmisten, asioiden tai olosuhteiden aikaansaama tai luoma tilanne, joka on mahdollista ratkaista, kun ihmiset diskurssin vaikutuksesta päätyvät tilanteen kannalta suotuisaan ratkaisuun. Esimerkiksi Paavalille saapuneet viestit Korinttista, ja joihin hänen vastaus oli Ensimmäisen korinttilaiskirjeen kirjoittaminen. Retorisen tilanteen hahmottamiseksi

[30] Thurén 1997, 78–84.
[31] Torkki 2006, 161.
[32] Thurén 1997, 78–84.

täytyy tekstiä lukea laajemmin kuin varsinaisen tutkittavan rajauksen osalta. Tekstiä voidaan lähestyä kysymyksillä: millainen kuva kirjoittajalla on yleisöstä, mitkä ovat yleisön lähtökohdat ja odotukset, miten kirjoittaja pyrkii muokkaamaan niitä, mitä vastauksia hän odottaa? On hyvä muistaa, ettei Paavali todennäköisesti koskaan käynyt Roomassa tai nähnyt yleisöä, jolle hän kirjoitti kyseisen kirjeen.[33]

3. Tekstin tyyppi ja dispositio

Tutkittava teksti on jaettava toiminnallisiin osiin.[34] Antiikin retoriikassa tunnistetaan kolme erilaista puhelajia: dikaanis-forenssinen oikeuspuhe, symbuleuttinen kansankokouspuhe ja epideiktinen juhlapuhe. Alla oleva taulukko kuvaa Aristoteleen esittämiä retoriikan lajeja sekä näiden yhteyksiä muihin retoriikan osatekijöihin.[35]

Puhe	Poliittinen	Oikeudellinen	Epideiktinen
Kuulija	Kansankokouksen jäsen	Tuomari	Seuraaja
Laji	Kehotus / varoitus	Syytös / puolustus	Ylistys / moite
Aika	Tulevaisuus	Menneisyys	Nykyisyys
Päämäärä	Edullinen / vahingollinen	Oikea / väärä	Kunniallinen / häpeällinen

Kyseessä ei ole oikeuspuhe, joten se on joko symbuleuttinen tai epideiktinen puhe tai molempia. Symbuleuttisen kansankokouspuheen tavoitteena on vaikuttaa yleisön uskomuksiin ja toimintaan tulevaisuudessa. Epideiktisen puheen mallia on käytetty tilanteissa, joissa puhujalla ja kuulijoilla oli jo olemassa yksimielisyys asiassa.[36] Vaikka Roomalaiskirje on kirje, se on kirjoitettu puheena pidettäväksi.[37] Siksi sitä on hedelmällistä tutkia retoriikan menetelmin.

[33] Kennedy 1984, 34–35.
[34] Thurén 1997, 80.
[35] Sihvola 2012, 201.
[36] Nikki.
[37] Thurén 1994, 15–16.

Antiikin retorisen puheen rakenteeseen kuuluu viisi keskeistä rakenneosaa:[38]

1. Exordium (johdanto)
2. Narratio (tausta)
3. Partitio/propositio (asian käsittely)
4. Probatio (argumentointi)
    a. Confirmatio (oman kannan puolustus)
    b. Reprehensio (vastakkaisen kannan kumoaminen)
5. Peroratio (puheen lopetus)

Exordium on puheen johdanto, jossa esitellään puheen aihe ja pyritään herättämään kuulijoissa luottamusta ja myönteistä asennetta puheen aihetta ja puhujaa kohtaan. Narratio-osassa esitellään puheena olevan tapauksen taustatietoja. Tavoitteena on antaa objektiivista tietoa tai ainakin sellainen vaikutelma. Partitiossa puhuja esittele ja erittelee systemaattisesti puheen aiheen ja tarjoaa ikään kuin yhteenvedon jatkossa seuraavista argumenteista. Varsinainen argumentointi esitetään probatio-jaksossa: confirmatio merkitsee oman kannan puolustamista, reprehensio vastakkaisen kannan kumoamista. Puhe päätetään peroratioon eli lopetukseen, jossa tehdään yhteenveto edellä esitetystä ja pyritään vielä vaikuttamaan kuulijoihin tunteiden kautta.[39]

Tutkimuksen kohteena oleva teksti on lyhyehkö osa laajempaa kokonaisuutta, mutta edellä esitettyjen periaatteiden avulla voidaan lyhempääkin tekstiä tai puheen osaa yrittää jakaa näihin toiminnallisiin osiin.

4. Tehokeinojen, tyylin, taktiikan ja strategian tunnistaminen ja niiden tehtävän arviointi

Antiikin retoriikassa Aristoteles erotti erilaisia vakuuttaminen tapoja. Ulkonaiseksi vakuuttamiseksi hän ymmärsi puhujasta riippumattomien erilaisten todisteiden käytön. Sisäisenä eli läheisesti puhujan retorisiin taitoihin liittyviksi hän ymmärsi kolme erilaista todistelun muotoa:[40]

[38] Nikki.
[39] Nikki.
[40] Nikki.

Logos: järkeen vetoava vakuuttelu.
Ethos: puhujan persoonallisen luotettavuuden korostaminen.
Pathos: tunteiden herättäminen kuulijoissa.

Tehokeinot voivat olla pieniä kuvioita tekstissä, esim. kiasmi tai antiteesi, mutta myös laajoja juonia. Nykytutkimus on antiikin retoriikan lisäksi alkanut kiinnittää huomiota puheen tyylin tutkimiseen ja merkitykseen. Retoriikassa on usein tärkeämpää, miten sanotaan kuin se mitä sanotaan. Tyyliseikat vaikuttavat usein tekstin pathokseen, joka on aivan yhtä tärkeä osa puhetta kuin logos ja ethos.[41] Tehokeinojen tarkoitus on saada kuulijan huomio kiinnitettyä puhujaan (tilanteeseen ja asiaan) ja sitten tarjoilla varsinainen ydinsanoma. Retoristen tehokeinojen havainnoimiseksi täytyy tekstille suorittaa argumentaatioanalyysi sekä tekstikritiikki.

Argumentaatioanalyysin tehtävä on löytää tekstistä väite (väitteet), mahdollinen pääväite (pääväitteet) sekä esitetyt perustelut näille. Argumentin voiman arvioimiseksi täytyy osoittaa argumentin kokonaisuus. On tunnistettava argumentin taustaoletukset. Tämä on tärkeä vaihe, koska argumentin voima tai heikkous voi olla juuri siinä mitä ei sanota lainkaan. Yhtä tärkeää on myös erottaa argumentti ja selitys, argumentin ilmiasu ja asiasisältö, argumenttien keskinäiset suhteet sekä tekstin kokonaisuuden jäsentäminen.[42] Suoritan tutkittavan tekstin tekstikritiikin sekä argumenttianalyysin tämän osion yhteydessä.

5. Kokonaisuuden arviointi

Retorinen yksikkö, tässä tapauksessa Room. 1, on kokonaisuutena enemmän kuin osiensa summa. Kokonaisuutta tulee arvioida kysyen, kuinka se näytti onnistuvan tehtävässään.[43]

3.2 Retorinen analyysi Room. 1

Retorisen analyysin onnistumisen kannalta on tärkeää hahmottaa tutkimuksen kohteena olevan tekstin asema suhteessa koko puheen dispositioon. Pyrin rajaamaan analyysin mahdollisimman tiiviisti, huomioiden ympäröivän tekstin. Tutkimusmetodin osa-alueissa rajaus saattaa näin ollen vaihdella. Roomalaiskirje on Paavalin kirjeeksi pitkähkö. Sitä on verrattu olemukseltaan kirjallisiin

[41] Thurén 1997, 80.
[42] Kakkuri-Knuuttila & Halonen 1998, 60–103.
[43] Thurén 1997, 80.

kirjeisiin, epistoloihin. Tarkemmin sanottuna niiden opetuskirjeisiin. Roomalaiskirjettä ei kuitenkaan tarkoitettu pelkästään kirjalliseksi julkaisuksi vaan sillä oli tarkkaan suunnattu sanoma vastaanottajille.[44]

Paavali käyttää Roomalaiskirjeessä diatribia, filosofisen opettamisen menetelmää. Diatribi kirjallisena tyyppinä oli yleisesti käytössä kyynikkojen, stoalaisten filosofien, hellenistijuutalaisten pohdiskelijoiden keskuudessa, mutta myös varhaiskirkon jumalanpalveluksissa. Menetelmässä kirjoittaja tai puhuja itse esittää kysymyksiä ja vastaa niihin. Samoin hän puheellaan kumoaa todellisia tai itse keksimiään vastaväitteitä. Tällä menettelytavalla hän pyrkii perustelemaan omaa opetustaan, mutta myös auttaa oppilaitaan ymmärtämään sitä paremmin.[45] Tekstin tulkinnassa tämä on hyvä tiedostaa.

3.2.1 Retorisen yksikön rajaaminen

Tutkimuskohteena oleva teksti on Roomalaiskirjeen alkuosaa. Retorisen yksikön rajauksen selvittämiseksi luen tekstiä kirjeen alusta alkaen. Tutkijat, samoin kuin Kirkkoraamatun kääntäjät ovat yksimielisiä siitä, että jakeet 1:1–7 ovat kirjeen avaussanoja eli johdanto-osaa, jossa Paavali tervehtii kirjeen vastaanottajia hänelle tyypillisellä tavalla, joskin tavanomaista laajemmin sanoin.[46]

Jukka Thurénin mukaan jakeesta 1:8 alkaa varsinainen puheen johdanto sekä aiheen ilmoittaminen, päättyen jakeeseen 1:17.[47] Raymond E. Brown nimeää jakeet 1:8–10 erilliseksi kiitososioksi ja jakeet 1:11–15 kirjeen runko-osaksi.[48] Thurénin mukaan puheen varsinainen teema on esitetty jakeessa 1:16.[49] Samoin Brownin mukaan kyseisestä jakeesta alkaa kirjeen opillinen osio jatkuen jakeeseen 4:25.[50]

Thurénin mukaan aiheen ilmoittaminen päättyy jakeeseen 1:17.[51] Brownin mukaan Roomalaiskirjeen keskeinen teema on jakeen 1:17 sisältö, jossa Paavali lainaa Habakukin kirjaa (Hab. 2:4).[52]

---

[44] Thurén 1994, 15.
[45] Thurén 1994, 16.
[46] Thurén 1994, 16.
[47] Thurén 1994, 15–16.
[48] Brown 2010, 564.
[49] Thurén 1994, 15.
[50] Brown 2010, 564–565.
[51] Thurén 1994, 15.
[52] Brown 2010, 564.

Jakeesta 1:18 alkaen näkökulma siirtyy evankeliumin ilosta Jumalan vihaan. Thurénin mukaan evankeliumin ylistäminen jatkuu jakeeseen 11:36 saakka, mutta aluksi Paavali kuvaa Jumalan vihan ilmestymistä ennen evankeliumia jakeissa 1:18–3:20. Jakson aluksi, jakeissa 1:18–32, Paavali kertoo, että syynä Jumalan vihan ilmestymiseen on pakanoiden synti, koska he eivät ole kunnioittaneet Jumalaa.[53]

Jakeessa 2:1 näkökulma muuttuu. Paavali kohdistaa jälleen huomionsa kuulijaan / kuulijoille. Jakeet 2:1-3:8 kuvaavat, että syyllisiä Jumalan vihaan ovat myös juutalaiset, koska he ovat lakia rikkomalla tuottaneet häpeää omalle Jumalalleen. Jumalan vihasta kertovan osion loppujakso 3:9-20 ilmaisee kaikkien olevan vailla lain vaatimaa vanhurskautta.[54]

Tutkittavaksi retoriseksi yksiköksi on luontevaa valita Room. 1, koska jakson jälkeen puheen objektissa tapahtuu siirtyminen. Puheessa on myös havaittavissa intensiteetin muutos jakeesta 2:1 alkaen. Antiikin puhetaidon opettaja Quintilianuksen mukaan puheen alussa herätetyn tunteen ei saa antaa laskea vaan sen tulisi nousta loppua kohden, ollen korkeimmillaan puheen lopussa. Jos puheen lopetus ei onnistu tämän mukaan ja tunne pääsee laskemaan, on se kohta kokonaan kadonnut.[55] Jumalan vihaa kuvaavan jakson 1:18-32 jälkeen, Paavali pyrkii jälleen nostattamaan kuulijan tunnetta puhuttelemalla henkilökohtaisesti yhtä kuulijaa. Tutkimuksen edetessä pyrin edelleen hahmottamaan ilmoitusteemaan liittyvän osion suhteessa tässä määriteltyyn retoriseen yksikköön.

3.2.2 Retorisen tilanteen hahmottaminen

Paavali kirjoitti Roomalaiskirjeen tilanteessa, jossa hänen jo vuosia jatkunut työ evankeliumin levittämisen puolesta oli saavuttanut Adrianmeren rannikon, Kreikan Illyrian (Room. 15:19). Paavalin näkökulmasta käynnissä ollut evankeliumin julistamisen vaihe oli tullut päätökseen ja hän tähyili eteenpäin, Pyreneitten niemimaalle. Kristinusko oli saavuttanut Rooman jo ennen Paavalin aloittamaa toimintaa. Kirjeen lopussa Paavali lähettää terveisiä useille Rooman seurakunnan jäsenille (Room. 16:1–16). Terveisistä käy ilmi, kuinka hänellä oli hyvinkin läheinen suhde useisiin vastuullisessa asemassa oleviin seurakunnan jäseniin. Terveisten yhteydessä Paavali mainitsee Andronikoksen ja Junian olleen apostoleja ja kristittyjä jo ennen häntä itseään sekä nimeää Priscan

[53] Thurén 1994, 15; Brown 2010, 565
[54] Thurén 1994, 15.
[55] Torkki 2006, 144–145.

ja Aquilan työtoverikseen. Kirjeen viejäksi Paavali mainitsee suositusten kera Korinttin seurakunnan diakoni Foiben.[56]

Merkittävä motivaatio Roomalaiskirjeen lähettämiseen Paavalilla oli oman toiminnan jatkomahdollisuuksien turvaaminen. Tähän liittyi kaksi matkasuunnitelmaa: ensin Jerusalemiin selvittelemään epäselvyyksiä juutalaiskristittyjen kanssa, jonka jälkeen edessä olisi tärkein tavoite, matka Rooman kautta Hispaniaan. Paavali osasi odottaa isojakin ongelmia ja vaikeuksia, joita Jerusalemin matka mahdollisesti hänelle itselleen ja tulevaisuuden suunnitelmilleen voisi aiheuttaa. Tähän liittyen Roomalaiskirjeen on nähty olevan Paavalin eräänlaista itsesuggestiota, valmistautumista kohtaamaan laista vapaan evankeliumin vastustajat Jerusalemissa. Kirjettä sanelemalla hän pyrki selkeyttämään ajatuksensa, jotta kykenisi esittämään näkemyksensä mahdollisimman taitavasti.[57]

Paavali ennakoi lähestyvän Jerusalemin matkan aikana nousevan keskusteluun joidenkin juutalaiskristittyjen kriittiset näkemykset pakanalähetystyöstä, erityisesti lain asemasta suhteessa pakanakristittyihin. Paavalin näkökulmasta tulevaisuus näytti haastavalta, varsinkin hänen perimmäisen tavoitteen, evankeliumin edistämisen kannalta. Tällaisessa tilanteessa hän arvioi tarvitsevansa tulevaisuudessa tukea Jerusalemin alkuseurakuntaan hyvissä väleissä olevilta Rooman kristityiltä. Näistä lähtökohdista Paavali laati systemaattisimman pakanoille suunnatun kirjeensä. Roomalaiskirje on ennen kaikkea suunnattu synagogaa lähellä oleville kristityille.[58]

Paavalin suunnittelema matka Rooman takaiseen maailmaan vaatisi toteutuakseen monenlaisia resursseja ja tukea. Paavali arvioi saavansa sitä roomalaisilta. Siksi hänen oli esittäydyttävä mahdollisimman selkeästi heille. Erityisesti Paavalin täytyi omin sanoin ja aitona esittää evankeliumi, jota hän julisti. Liikkeellä oli monenlaisia huhun kertojia, joiden tavoitteena oli vaikeuttaa Paavalin työtä. Osa huhujen levittäjistä toimi tietoisen pahan tahoisesti, mutta osa tietämättömyyttään. Roomassa oli useita erillisiä seurakuntia. Noiden seurakuntien piirissä on viitteitä juutalaiskristittyjen judaistisesta propagandasta, esim. erilaisia käsityksiä sallituista ja kielletyistä ruoista. Seurakuntien yhtenäisyyden edistäminen oli myös yksi Paavalin tavoitteista Roomalaiskirjeen kirjoittamiseksi.[59]

---

[56] Thurén 1994, 1–11.
[57] Thurén 1994, 12–13.
[58] Thurén 1994, 12–13.
[59] Thurén 1994, 14.

Paavali tietää hyvin keille hän kirjoittaa ja huomioi sen Roomalaiskirjeessä. Roomassa asui Paavalin aikana jo noin viisikymmentätuhatta juutalaista. Pääosa heistä oli roomalaisen sotapäällikkö Pompeiuksen toimittamia vankeja Jerusalemista. Enimmäkseen vapautettuja orjia ja heidän jälkeläisiään. Apostolien tekojen mukaan Pietarin helluntaisaarnaa oli kuuntelemassa pyhiinvaeltajia myös Roomasta, osa syntyperäisiä juutalaisia, osa käännynnäisiä. Selvää on, että osa helluntaijuhlasta palasi kastettuina, toiset näiden kanssa kinastellen (Apt. 2:10).[60]

Aluksi Rooman juutalaiskristityt elivät keskenään sekä pakanakäännynnäisten kesken, enimmäkseen rauhallista rinnakkaiseloa, käyden yhdessä sapattina synagogissa.
Tilanne alkoi kuitenkin muuttua 40-luvun kuluessa. Rooman poliisi oli kuullut jonkin synagogan lähellä syntyneen mellakan yhteydessä huudettavan khrestos sanaa (kreikan kielinen orjan nimi; hyvä ja hyödyllinen) ja tulkinneet sen kuuluvan jollekin vapautetulle, kiihotustyötä tekevälle orjalle. Keisari Claudius teki tästä omat johtopäätöksensä ja päätti karkottaa juutalaiset, jotka alinomaa metelöivät jonkun Khrestoksen yllytyksestä. Todennäköisesti Paavalin ystävät Prisca ja Aquila olivat näitä provokaattoreita. He joutuivat karkotetuksi ja ystävystyivät Paavalin kanssa Korinttissa.[61]

Roomalaiskirjeessä Paavali kuvailee Rooman kristittyjen olevan melko heterogeeninen joukko (Room. 1:6,13; 11:13–32; 15:7–12,15). Toisaalta hän sanoo kirjoittavansa teille pakanoille eli pakanakristityille, koska nämä olivat apostolien kokouksen mukaan juuri Paavalin vastuualuetta. Toisaalta hän puhuu myös Abrahamista meidän esi-isänämme lihan mukaan eli meidän juutalaisten esi-isästä. Näin hän ilmaisee uskovansa, että ainakin osa vastaanottajista olivat hänen kanssaan samaa lähtökohtaa. Paavali kantoi persoonansa ja toimintansa aiheuttamaa taakkaa. Apostolien teot antavat ymmärtää, että 50-luvun loppupuolella synagogien johtomiehet suhtautuivat aluksi viileän uteliaasti Paavaliin (Apt. 28:17). Ehkäpä muualta kuuluneet huhut Paavaliin liitetyistä kiistoista olivat saavuttaneet heidät. Myöhemmin monet Rooman kristityt katsoivat viisaammaksi ottaa etäisyyttä Paavaliin, vaikka julistivatkin samaa evankeliumia.[62]

Neil Elliotin mukaan kirjeen varsinainen päätarkoitus on ratkaista Rooman seurakuntien sisäisiä ongelmia, jotka ovat aiheutuneet kristittyjen juutalaisten paluusta. Näin ollen Roomalaiskirjeen tavoitteena on paraneesi, joka sulkee pois itse-esittelyn, teologisen esseen, vetoomuksen

[60] Thurén 1994, 6.
[61] Thurén 1994, 6–8.
[62] Thurén 1994, 9–10.

Jerusalemiin tai minkä tahansa muun selityksen, joka erottaa tekstin konkreettisesta tilanteesta. Lauri Thurénin mukaan tekstin historiallisen kirjoittajan ajatusten tai psykologisten tavoitteiden selville saaminen on tieteellisten menetelmien saavuttamattomissa. Thurénin mukaan tekstin taustalla olevan teologian ymmärtämiseksi se ei ole edes tarpeellista.[63]

3.2.3 Tekstin tyyppi ja dispositio

Roomalaiskirjeen alkuosaa, lukuja 1–11, voidaan pitää antiikin puhelajien mukaan epideiktisena eli juhlapuheen tyyppisenä. Tekstin mukaan puhujalla ja vastaanottajilla on suhteellisen suuri yksimielisyys puheen sisällöstä. Alussa on normaalit puheeseen kuuluvat tervehdykset ja heti perään kiitokset vastaanottajille. Tervehdys noudattaa pitkälle Paavalin kirjeiden kaavaa, mutta on laajempi kuin muissa hänen kirjeissään. Tähän on vaikuttanut tilanne, jossa Paavalin on esiteltävä tarkasti itsensä ja jopa suositeltava itseään. Puheen lopussa, koko luku 16, sisältää pitkähkön osion lopputervehdyksiä. Antiikin puheiden suhteellisuuden vaatimuksen mukaan tämä johtaa siihen, että koko puheen on myös oltava pitkä.[64]

Kiitososio 1:8 alkaa selkeästi kiitos sanalla. Luvun 12 alusta puheen tyyppi muuttuu paraneettiseksi kehotteluksi. Osio alkaa 12:1 jakeessa ilmaistulla kehoitan sanalla. Luvut 14–15 ovat symbuleuttisen puheen tyyppistä suostuttelua. Vastaanottajia suostutellaan ponnistelemaan yksimielisyyden eteen. Sen edistäminen esitetään yhteiseksi tehtäväksi. Tavoitteena on vahvistaa yhteenkuuluvuuden tunnetta.[65]

Tutkittava retorinen yksikkö rajauksen mukaan on Room. 1. Se kuuluu koko Roomalaiskirjeessä epideiktistyyppiseen puheosaan. Rajattu osio jaetaan seuraavaksi antiikin retorisen puheen rakenteellisiin osiin. Tässä hyödynnän kohdan 3.2.1 analyysiä.

1. Exordium – johdanto: Room. 1:1–10
2. Narratio – tausta: Room. 1:11–13
3. Partitio/propositio – asian käsittely: Room. 1:14–15

4a. Probatio – argumentointi, confirmatio – oman kannan puolustus: Room. 1:16–17
4b. Probatio – argumentointi, reprehensio – vastakkaisen kannan kumoaminen: Room. 1:18–21

5. Peroratio – puheen lopetus: Room. 1:22–32

[63] Thurén 2000, 97–100.
[64] Thurén 1994, 15–16.
[65] Thurén 1994, 15–16.

3.2.4 Tehokeinojen, tyylin, taktiikan ja strategian tunnistaminen ja arviointi

Selvitän tekstin retoriikan tekstikritiikin ja argumentaatioanalyysin avulla. Suomennoksessa pyrin dynaamiseen ekvivalenssiin. Tekstikritiikin ja argumentaatioanalyysin jälkeen paneudun retoristen tekijöiden analysointiin.

3.2.4.1 Tekstikritiikki ja argumentaatioanalyysi

1. Exordium – johdanto: Room. 1:1–10

NA 28th	Oma käännös
1 Παῦλος δοῦλος Χριστοῦ Ἰησοῦ, κλητὸς ἀπόστολος, ἀφωρισμένος εἰς εὐαγγέλιον θεοῦ	Paavali, Jeesuksen Kristuksen palvelija, kutsuttu apostoli, erotettu julistamaan Jumalan evankeliumia,
Väite 1: Paavali, Jeesuksen Kristuksen palvelija. Väite 2: Jeesuksen Kristuksen. Perustelu väitteeseen 1: kutsuttu apostoli, erotettu julistamaan Jumalan evankeliumia.	
2 ὃ προεπηγγείλατο διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ ἐν γραφαῖς ἁγίαις	jonka Hän lupasi etukäteen profeettojen kautta Hänen pyhissä kirjoituksissa,
Perustelu väitteeseen 2: jonka Hän lupasi etukäteen profeettojen kautta Hänen pyhissä kirjoituksissa.	
3 περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαυὶδ κατὰ σάρκα,	hänen Pojastansa, joka on syntynyt Daavidin siemenestä,
Selitys väitteeseen 1: hänen Pojastansa. Perustelu väitteeseen 2: joka on syntynyt Daavidin siemenestä.	
4 τοῦ ὁρισθέντος υἱοῦ θεοῦ ἐν δυνάμει κατὰ πνεῦμα ἁγιωσύνης ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν,	asetettu Jumalan Pojaksi pyhän hengen voimassa Jeesuksen Kristuksen, meidän Herramme kuolleista nousemisessa,
Perustelu väitteeseen 2: asetettu Jumalan Pojaksi pyhän hengen voimassa. Käännös: Kysymys on nimenomaan Jeesuksen Kristuksen kuolleista nousemisesta, jonka vuoksi hänet on asetettu Jumalan Pojaksi.	
5 δι’ οὗ ἐλάβομεν χάριν καὶ ἀποστολὴν εἰς ὑπακοὴν πίστεως ἐν πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ,	jonka kautta me olemme saaneet armon ja apostolintehtävän uskon kuuliaisuudeksi kaikkien ihmisten joukossa hänen nimensä tähden,

Selitys väitteeseen 2: jonka kautta me olemme saaneet armon ja apostolintehtävän. Selitys väitteeseen1: uskon kuuliaisuudeksi kaikkien ihmisten joukossa hänen nimensä tähden. Käännös: ἐν πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν -ilmaus voi tarkoittaa pakanuudesta kääntyneitä kristittyjä, vieraita kansoja eli muukalaisia, samaa kansaa (yhdessä asuvia).[66]	
6 ἐν οἷς ἐστε καὶ ὑμεῖς κλητοὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ,	joita te Jeesuksen Kristuksen kutsumat olette.
Väite 3: joita te Jeesuksen Kristuksen kutsumat olette. Käännös: ἐστε (akt.ind.prees, εἰμί) kuvaa olemista.	
7 πᾶσιν τοῖς οὖσιν ἐν Ῥώμῃ ἀγαπητοῖς θεοῦ, κλητοῖς ἁγίοις· χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.	kaikille Roomassa oleville, Jumalan rakkaille, pyhäksi kutsutuille. Armo teille ja meidän Isän Jumalan ja Herran Jeesuksen Kristuksen rauha.
Perustelu väitteeseen 3: kaikille Roomassa oleville, Jumalan rakkaille, pyhäksi kutsutuille.	
8 Πρῶτον μὲν εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ περὶ πάντων ὑμῶν, ὅτι ἡ πίστις ὑμῶν καταγγέλλεται ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ.	Ensiksikin, minä kiitän Jumalaani Jeesuksen Kristuksen kautta teistä kaikista, koska teidän uskostanne kerrotaan kaikkialla maailmassa.
Selitys väitteeseen 3: koska teidän uskostanne kerrotaan kaikkialla maailmassa.	
9 μάρτυς γάρ μού ἐστιν ὁ θεός, ᾧ λατρεύω ἐν τῷ πνεύματί μου ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ὡς ἀδιαλείπτως μνείαν ὑμῶν ποιοῦμαι	Sillä Jumala on minun todistaja, jota minä palvelen hengessäni hänen Poikansa evankeliumissa, muistaen lakkaamatta teitä,
Käännös: γάρ – sillä, on kausaalinen konjuktio, joka tuo ensisijaisesti esille perustelun (tai selityksen) edellä esitetylle asialle.[67]	
10 πάντοτε ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, δεόμενος εἴ πως ἤδη ποτὲ εὐοδωθήσομαι ἐν τῷ θελήματι τοῦ θεοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς.	aina rukouksissani pyytäen, että vihdoinkin olisi Jumalan tahto, minun tulla luoksenne.
Jae on yleistä argumenttiin liittyvää kuvausta.	

[66] Liddell, Scott, Jones; Liljeqvist 2011, 111.
[67] Aejmelaeus 2016, 230.

2. Narratio – tausta: Room 1:11–13

11 ἐπιποθῶ γὰρ ἰδεῖν ὑμᾶς, ἵνα τι μεταδῶ χάρισμα ὑμῖν πνευματικὸν εἰς τὸ στηριχθῆναι ὑμᾶς,	sillä kaipaan nähdä teitä, jotta voisin antaa teille jonkin hengellisen lahjan, että vahvistuisitte,
Jae on yleistä argumenttiin liittyvää kuvausta.	
12 τοῦτο δέ ἐστιν συμπαρακληθῆναι ἐν ὑμῖν διὰ τῆς ἐν ἀλλήλοις πίστεως ὑμῶν τε καὶ ἐμοῦ.	se on, että me yhdessä rohkaistuisimme, teidän ja minun yhteisestä uskosta.
Jae on yleistä argumenttiin liittyvää kuvausta.	
13 οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, ὅτι πολλάκις προεθέμην ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἐκωλύθην ἄχρι τοῦ δεῦρο, ἵνα τινὰ καρπὸν σχῶ καὶ ἐν ὑμῖν καθὼς καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν.	En halua teidän olevan tietämättömiä, veljet, että olen jo monta kertaa aikonut tulla luoksenne, ja olen estynyt, tähän saakka, että jonkin hedelmän saisin myös teiltä, niin kuin myös toisilta pakanoilta.
Jae on yleistä argumenttiin liittyvää kuvausta. Käännös: ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν -ilmaus voi tarkoittaa pakanuudesta kääntyneitä kristittyjä, vieraita kansoja eli muukalaisia, samaa kansaa (yhdessä asuvia).[68]	

3. Partitio/propositio – asian käsittely: Room. 1:14–15

14 Ἕλλησίν τε καὶ βαρβάροις, σοφοῖς τε καὶ ἀνοήτοις ὀφειλέτης εἰμί·	Kreikkalaisille ja muukalaisille, viisaille ja tyhmille, olen kiitollisuuden velassa:
Väite 4: Kreikkalaisille ja muukalaisille, viisaille ja tyhmille, olen kiitollisuuden velassa. Käännös: sana ὀφειλέτης voidaan tässä kohtaa kääntää kiitollisuuden velaksi (vrt. Paavalin tausta).[69]	
15 οὕτως τὸ κατ᾽ ἐμὲ πρόθυμον καὶ ὑμῖν τοῖς ἐν Ῥώμῃ εὐαγγελίσασθαι.	niin minulla on myös halu teillekin Roomassa, julistaa evankeliumia.
Perustelu väitteeseen 4: niin minulla on myös halu teillekin Roomassa, julistaa evankeliumia.	

[68] Liddell, Scott, Jones; Liljeqvist 2011, 111.
[69] Liljeqvist 2011, 263.

4a. Probatio – argumentointi, confirmatio – oman kannan puolustus: Room. 1:16–17

16 Οὐ γὰρ ἐπαισχύνομαι τὸ εὐαγγέλιον, δύναμις γὰρ θεοῦ ἐστιν εἰς σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστεύοντι, Ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ Ἕλληνι·	Sillä minä en häpeä evankeliumia, se on Jumalan voima, uskovalle pelastukseksi, ensin juutalaiselle ja sitten kreikkalaiselle:
Selitys väitteeseen 4: Sillä minä en häpeä evankeliumia, se on Jumalan voima, uskovalle pelastukseksi, ensin juutalaiselle ja sitten kreikkalaiselle. Käännös: Sanaa γάρ (sillä) ei ole tarvetta kääntää kahteen kertaan.[70]	
17 δικαιοσύνη γὰρ θεοῦ ἐν αὐτῷ ἀποκαλύπτεται ἐκ πίστεως εἰς πίστιν, καθὼς γέγραπται· Ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται.	sillä siinä Jumalan vanhurskaus ilmoitetaan uskosta uskoon, niin kuin on kirjoitettu: vanhurskas elää uskosta.
Selitys väitteeseen 4: sillä siinä Jumalan vanhurskaus ilmoitetaan uskosta uskoon. Käännös: sanojen ἐκ πίστεως (genetiivi) käännös voi olla epätarkka, mutta sopii tekstin kontekstiin.	

4b. Probatio – argumentointi, reprehensio – vastakkaisen kannan kumoaminen: Room. 1:18–21

18 Ἀποκαλύπτεται γὰρ ὀργὴ θεοῦ ἀπ' οὐρανοῦ ἐπὶ πᾶσαν ἀσέβειαν καὶ ἀδικίαν ἀνθρώπων τῶν τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατεχόντων,	Jumalan viha ilmestyy taivaasta ihmisten vääryyttä ja jumalattomuutta vastaan, jotka pitävät vääryydestä kiinni totuuden sijaan.
Pääväite: Jumalan viha ilmestyy taivaasta ihmisten vääryyttä ja jumalattomuutta vastaan. Selitys pääväitteeseen: jotka pitävät vääryydestä kiinni totuuden sijaan. Käännös: γάρ – kausaalinen konjuktio toimii tässä vain muodollisena sanana: ei liity edellä puhuttuun.[71] Jumalan viha on ilmaistu genetiiviatribuutilla. Tässä ei tarkoiteta Jumalan kokemaa tunnetta vaan paraikaa (preesens) tapahtuvaa vihan ilmestymistä.[72] Diatribi käytössä: kuvataan kohderyhmää jota ei selkeästi määritellä.	
19 διότι τὸ γνωστὸν τοῦ θεοῦ φανερόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς, ὁ θεὸς γὰρ αὐτοῖς ἐφανέρωσεν.	koska tieto Jumalan ilmoituksesta on selvä heille, sillä Jumala on tehnyt sen heille selväksi.
Perustelu pääväitteeseen: koska tieto Jumalan ilmoituksesta on selvä heille, sillä Jumala on tehnyt sen heille selväksi. Käännös: γάρ – kausaalinen konjuktio vahvistaa perustelua. Sana ἐφανέρωσεν (akt.ind.aor) voidaan kääntää: tehdä selväksi.	

[70] Aejmelaeus 2016, 230.
[71] Aejmelaeus 2016, 230–231.
[72] Thurén 1994, 40.

20 τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασιν νοούμενα καθορᾶται, ἥ τε ἀΐδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης, εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς ἀναπολογήτους,	Ovathan hänen näkymättömät ominaisuutensa maailman luomisesta alkaen, tekoja tarkkailemalla, havaittavissa selvästi, hänen ikuinen voimansa ja jumaluutensa, heillä ei ole puolustettavaa.
Selitys pääväitteeseen: ovathan hänen näkymättömät ominaisuutensa maailman luomisesta alkaen, tekoja tarkkailemalla, havaittavissa selvästi, hänen ikuinen voimansa ja jumaluutensa. Käännös: γάρ – kausaalinen konjuktio liittää perusteluun selityksen. Sanan ἀόρατα (adj.nom. mon.neutri) käännös on näkymättömät ominaisuudet.	
21 διότι γνόντες τὸν θεὸν οὐχ ὡς θεὸν ἐδόξασαν ἢ ηὐχαρίστησαν, ἀλλὰ ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία·	Koska tiesivät Jumalan, mutta eivät kunnioittaneet ja kiittäneet Jumalaa, vaan ajatuksissa tekivät arvottomaksi, ja heidän ymmärtämätön sydän pimeni.
Selitys pääväitteeseen: koska tiesivät Jumalan, mutta eivät kunnioittaneet ja kiittäneet Jumalaa, vaan ajatuksissa tekivät arvottomaksi, ja heidän ymmärtämätön sydän pimeni. Käännös: Kysymys on Jumalan arvottomaksi tekemisestä ajatuksissa.	

5. Peroratio – puheen lopetus: Room. 1:22–32

22 φάσκοντες εἶναι σοφοὶ ἐμωράνθησαν,	Kehuessaan viisaita olevansa he ovat tyhmiksi tulleet
Jae on yleistä argumenttiin liittyvää kuvausta.	
23 καὶ ἤλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου θεοῦ ἐν ὁμοιώματι εἰκόνος φθαρτοῦ ἀνθρώπου καὶ πετεινῶν καὶ τετραπόδων καὶ ἑρπετῶν.	ja ovat vaihtaneet Jumalan sanomattoman kirkkauden katoavan ihmisen ja lintujen ja nelijalkaisten eläiminen ja matelijoiden kaltaiseen kuvaan.
Jae on yleistä argumenttiin liittyvää kuvausta.	
24 Διὸ παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν εἰς ἀκαθαρσίαν τοῦ ἀτιμάζεσθαι τὰ σώματα αὐτῶν ἐν αὐτοῖς,	Niinpä Jumala jätti heidät heidän sydämen himoissa saastaisuuteen, häpäisemään itse ruumiinsa,
Väite 5: Niinpä Jumala jätti heidät heidän sydämen himoissa saastaisuuteen, häpäisemään itse ruumiinsa.	

25 οἵτινες μετήλλαξαν τὴν ἀλήθειαν τοῦ θεοῦ ἐν τῷ ψεύδει, καὶ ἐσεβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα, ὅς ἐστιν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν.	ketkä vaihtoivat Jumalan totuuden valheeseen, osoittivat uskollisuutta ja palvelivat luotua enemmän kuin Luojaa, joka on ylistetty ikuisesti; aamen.
Perustelu väitteeseen 5: ketkä vaihtoivat Jumalan totuuden valheeseen, osoittivat uskollisuutta ja palvelivat luotua enemmän kuin Luojaa. Taustaoletus: Luojaa, joka on ylistetty ikuisesti.	
26 Διὰ τοῦτο παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς πάθη ἀτιμίας· αἵ τε γὰρ θήλειαι αὐτῶν μετήλλαξαν τὴν φυσικὴν χρῆσιν εἰς τὴν παρὰ φύσιν,	Jumala jätti heidät häpeällisiin himoihin; heidän naisensa ovat vaihtaneet luonnollisen sukupuoliyhteyden luonnonvastaiseen,
Selitys väitteeseen 5: heidän naisensa ovat vaihtaneet luonnollisen sukupuoliyhteyden luonnonvastaiseen. Käännös: sana χρῆσιν (χρῆσις) tarkoittaa luonnollista sukupuoliyhteyttä.[73] Sanaa γάρ ei ole tarvetta lisätä erikseen käännökseen, koska asiayhteyden mukaan teksti tässä kohtaa on toteava.	
27 ὁμοίως τε καὶ οἱ ἄρσενες ἀφέντες τὴν φυσικὴν χρῆσιν τῆς θηλείας ἐξεκαύθησαν ἐν τῇ ὀρέξει αὐτῶν εἰς ἀλλήλους, ἄρσενες ἐν ἄρσεσιν τὴν ἀσχημοσύνην κατεργαζόμενοι καὶ τὴν ἀντιμισθίαν ἣν ἔδει τῆς πλάνης αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς ἀπολαμβάνοντες.	Samoin miehetkin, ovat jättäneet luonnollisen sukupuoliyhteyden naisiin, ovat kiihkeässä himossa toisiinsa, miehet miehien kanssa, harrastavat riettautta, ja ansaitsivat eksymisensä palkan, itsessänsä vastaanottivat.
Selitys väitteeseen 5: Samoin miehetkin, ovat jättäneet luonnollisen sukupuoliyhteyden naisiin, ovat kiihkeässä himossa toisiinsa, miehet miehien kanssa, harrastavat riettautta, ja ansaitsivat eksymisensä palkan, itsessänsä vastaanottivat.	
28 Καὶ καθὼς οὐκ ἐδοκίμασαν τὸν θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα,	Ja kun ei heille kelvannut pitää kiinni Jumalan tuntemisesta, Jumala jätti heidät kykenemättömäksi ymmärtämään, tekemään sopimattomia,
Jae on yleistä argumenttiin liittyvää kuvausta.	
29 πεπληρωμένους πάσῃ ἀδικίᾳ πονηρίᾳ πλεονεξίᾳ κακίᾳ, μεστοὺς φθόνου φόνου ἔριδος δόλου κακοηθείας, ψιθυριστάς,	toteuttavat kaikenlaista vääryyttä, kieroutta, ahneutta, pahuutta, täynnä kateutta, murhaa, riitaa, petosta, ilkeyttä, juoruja,
Jae on yleistä argumenttiin liittyvää kuvausta.	

[73] Liljeqvist 2011, 383.

30 καταλάλους, θεοστυγεῖς, ὑβριστάς, ὑπερηφάνους, ἀλαζόνας, ἐφευρετὰς κακῶν, γονεῦσιν ἀπειθεῖς,	ovat panettelijoita, Jumalaa vihaavia, röyhkeitä, väkivaltaisia, ylimielisiä, rehentelijöitä, pahanilkisiä, pahoja, vanhemmilleen tottelemattomia,
Jae on yleistä argumenttiin liittyvää kuvausta.	
31 ἀσυνέτους, ἀσυνθέτους, ἀστόργους, ἀνελεήμονας·	ymmärtämättömiä, epäluotettavia, rakkaudettomia, armottomia,
Jae on yleistä argumenttiin liittyvää kuvausta.	
32 οἵτινες τὸ δικαίωμα τοῦ θεοῦ ἐπιγνόντες, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες ἄξιοι θανάτου εἰσίν, οὐ μόνον αὐτὰ ποιοῦσιν ἀλλὰ καὶ συνευδοκοῦσιν τοῖς πράσσουσιν.	jotka hyvin tuntevat Jumalan säädöksen, mutta tuollaisia tekevät, ansaitsevat kuoleman, eivät ainoastaan itse tee, mutta osoittavat myös hyväksyntää sellaisten tekijöille.
Selitys väitteeseen 5: jotka hyvin tuntevat Jumalan säädöksen, mutta tuollaisia tekevät, ansaitsevat kuoleman, eivät ainoastaan itse tee, mutta osoittavat myös hyväksyntää sellaisten tekijöille.	

Argumentaatioanalyysin perusteella tutkittavasta tekstistä löytyi yksi pääväite sekä viisi muuta väitettä. Tutkittavan retorisen yksikön pääväite on: Jumalan viha ilmestyy taivaasta ihmisten vääryyttä ja jumalattomuutta vastaan (Room. 1:18). Pääväitettä tukeva perustelu on: koska tieto Jumalan ilmoituksesta on selvä heille, sillä Jumala on tehnyt sen heille selväksi (Room. 1:19). Pääväitettä selittää: (S1) jotka pitävät vääryydestä kiinni totuuden sijaan. Ovathan hänen näkymättömät ominaisuutensa maailman luomisesta alkaen, tekoja tarkkailemalla, havaittavissa selvästi, hänen ikuinen voimansa ja jumaluutensa (Room. 1:19–20). (S2) Koska tiesivät Jumalan, mutta eivät kunnioittaneet ja kiittäneet Jumalaa, vaan ajatuksissa tekivät arvottomaksi, ja heidän ymmärtämätön sydän pimeni (Room. 1:21).

Pääväitettä pohjustaa neljä aiempaa väitettä sekä seuraa yksi väite: (V1) Paavali, Jeesuksen Kristuksen palvelija, (V2) Jeesuksen Kristuksen, (V3) Joita te Jeesuksen Kristuksen kutsumat olette, (V4) Kreikkalaisille ja muukalaisille, viisaille ja tyhmille, olen kiitollisuuden velassa, (V5) Niinpä Jumala jätti heidät heidän sydämen himoissa saastaisuuteen, häpäisemään itse ruumiinsa.

Pääväitteen rakenne ja sisältö, näyttää sopivan tekstin kokonaisuuteen. Edeltävä teksti perustelee ja selittää muita väitteitä käyttäen niitä vahvistavia tekstin elementtejä (esim. γάρ). Pääväite sopii myös kohdassa 3.2.2 kuvattuun retoriseen tilanteeseen. Paavali käyttää diatribia, jolla hän pyrkii aikaansaamaan luottamusta ilmaisuunsa ja esittämäänsä asiaan. Tutkimustehtävän rajaamiseksi muita väitteitä ja niiden perusteluja en analysoi tarkemmin. Huomioin ne tarvittavilta osin. Tekstikritiikin ja argumentaatioanalyysin perusteella etsin seuraavaksi pääväitteeseen ja sen perusteluihin ja selitykseen liittyvästä osiosta retorisia elementtejä.

3.2.4.2 Tekstin retoriset tehokeinot

Tutkimuskohteena olevassa Roomalaiskirjeen jaksossa esitetyn Paavalin puheen argumentaation pääväite perusteluineen ja selityksineen kuuluu näin:

> Jumalan viha ilmestyy taivaasta ihmisten vääryyttä ja jumalattomuutta vastaan, koska tieto Jumalan ilmoituksesta on selvä heille, sillä Jumala on tehnyt sen heille selväksi. Jotka pitävät vääryydestä kiinni totuuden sijaan. Ovathan hänen näkymättömät ominaisuutensa maailman luomisesta alkaen, tekoja tarkkailemalla, havaittavissa selvästi, hänen ikuinen voimansa ja jumaluutensa. Koska tiesivät Jumalan, mutta eivät kunnioittaneet ja kiittäneet Jumalaa, vaan ajatuksissa tekivät arvottomaksi, ja heidän ymmärtämätön sydän pimeni.

Tarkastelen tässä jaksossa kyseistä argumenttia itsenäisenä osiona, mutta huomioin puheenosan muunkin argumentaation. Pyrin hahmottamaan pääväitteen merkityksen suhteessa muuhun ilmaisuun.

Paavali aloittaa Roomalaiskirjeen ethostaan vahvistavalla ilmaisulla: Paavali, Jeesuksen Kristuksen palvelija, kutsuttu apostoli, erotettu julistamaan Jumalan evankeliumia hänen Pojastansa, uskon kuuliaisuudeksi kaikkien ihmisten joukossa, hänen nimensä tähden. Argumentaatioanalyysissä ja tekstikritiikissä huomattiin, että Paavalin argumentointi itsensä esittelyssä oli päällekkäistä väitteen kaksi kanssa.

Pääväite sisältyy puheen reprehensio-osaan eli oman kannan puolustukseen. Quintilianus on todennut, että puolustuksen tehtävää on aina pidetty vaikeampana kuin syyttäjän tointa. Syytös on helppo esittää: yksinkertaisesti tarvitsee vain väittää jotain. Syyttäjälle riittää, että väite on tosi. Puolustuksen tehtävä sen sijaan on monin kerroin haastavampi. Ei riitä pelkkä vastaväite. On

kyettävä kiistämään sanojan arvovalta: kieltää tai todistella asioita, anoa armoa, pehmennellä, vähätellä, purkaa syyte, ilmaista halveksintaa tai pilkkaa. Taitava väittelijä vahvistaa uskottavuuttaan pitämällä keskustelun vastustan kannalta kiusallisissa asioissa, estää vastustajaa tuomasta esille argumenttinsa parhaita puolia sekä kykenee mahdollisimman tiiviiseen ja lyhyeen perusteluun sekä selitykseen.[74] Tämän perusteella Paavalin esitystä pääväitteen ja sen perustelun osalta voi pitää retorisesti vahvana.

Toisto on tehokas keino vahvistaa argumenttia.[75] Paavali esittää pääväitteen jälkeen lyhyen, mutta retorisesti vahvan perustelun: koska tieto Jumalan ilmoituksesta on selvä heille, sillä Jumala on tehnyt sen heille selväksi. Jälkimmäinen lause vahvistaa edellä esitettyä.

Kuvatessaan Jumalan vihan kohdetta – heitä – joihin viha kohdistuu, Paavali käyttää antiteesiä. Hän asettaa vastakkain vääryyden ja totuuden sekä tyhmyyden ja viisauden. Hän kuvaa, että heillä, joista puhutaan, on ymmärtämätön sydän, ja joka kaiken lisäksi on pimentynyt. He kehuskelevat itseään viisaiksi, mutta ovat tulleet tyhmiksi. Tällaisella argumentoinnilla Paavali pyrkii vahvistamaan yleisössä me-he asetelmaa.[76] Saman tyyppinen antiteesi esiintyy myös pääväitteen ja sitä edeltävän jakeen yhteydessä. Paavali puhuu ensin evankeliumissa ilmestyvästä Jumalan vanhurskaudesta ja heti perään Jumalan vihan ilmestymisestä.

Puhuttaessa pimentyneestä sydämestä Paavalin tekstissä, voinee sitä verrata ihmisen järkeen, ajatuksiin, omaantuntoon tai uskomuksiin. Hesekielin kirja kuvaa päinvastaista tilannetta, kuinka käy, kun Jumala otetaan todesta: Minä annan heille uuden sydämen ja heidän sisimpäänsä uuden hengen, minä otan heidän rinnastaan kivisydämen pois ja annan tilalle elävän sydämen (Hes. 11:19/KR92). Juutalaiskristityille kuulijoille ajatusyhteys oli tuttu, mutta ei varmaankaan kovin monille pakanuudesta kääntyneelle.

Aristoteles tarkoitti pathoksella tilanteen arvioon perustuvaa toimintavalmiutta. Hän piti tunteita tärkeänä tekijänä ihmisten välisessä kommunikaatiossa, harkinnassa ja päätöksenteossa. Esimerkiksi viha on tunnetila, johon liittyy halu kostaa koettu loukkaus. Tiettyihin tunteisiin voi liittyä liioittelua, mutta toisiin taas vähättelyä.[77] Säännöstelemällä tunteiden vaikuttavuutta puhuja

[74] Torkki 2006, 200–206.
[75] Torkki 2006, 213.
[76] Torkki 2006, 213.
[77] Kakkuri-Knuuttila 1998, 243.

muokkaa kuulijan asenteita. Paavali asettaa tekstissä tietyn ihmisryhmän Jumalan vihan kohteeksi ja väitteen viisi selityksessä ilmaisee, että kyseiseen ryhmään kuuluvat ansaitsevat kuoleman. Tällaisella argumentoinnilla hän aikaansaa pelkoa, mutta myös varmistaa kuulijan huomion ja riittävän vakavuuden asiaan suhtautumisessa.

Aristoteles esitti, että ylistävän ja moittivan puheen pitäjälle tärkeitä aiheita ovat hyve ja pahe sekä jalo ja ruma. Jaloa on kaikki mikä on itsessään haluttavaa ja kiitettävää tai mikä on hyvää ja miellyttävää juuri hyvänä. Hyve on jaloa ja kiitettävää, koska se on hyvää ja kiitettävää. Tällaista ovat oikeudenmukaisuus, miehuullisuus, kohtuullisuus, runsaskätisyys, suurisieluisuus, anteliaisuus, rauhallisuus, järkevyys ja viisaus. Suurimpia hyveitä ovat ne, jotka ovat muille hyödyllisimpiä. Jaloja ovat ne hyvät asiat, jotka joku tekee muuten kuin itsensä vuoksi ja, jotka eivät ole itselle hyviä. Jaloja ovat asiat, joiden vastakohtia hävetään, koska häpeää tunnetaan, kun sanotaan, tehdään tai aiotaan tehdä häpeällisiä asioita. Jaloja ovat myös asiat, joiden puolesta taistellaan ilman pelkoa. Viholliselle kostaminen sopimisen sijaan on jaloa, koska samalla mitalla vastaaminen on oikeudenmukaista ja oikeudenmukainen on jaloa.[78] Näitä ominaisuuksia on havaittavissa myös tutkimuskohteena olevassa Paavalin puheessa.

3.2.5 Kokonaisuuden arviointi

Tutkimuksen kohteena olevasta Room. 1:sta löytyi monia antiikin retoriikan elementtejä. Kun Paavalin ilmaisua peilataan retoriseen tilanteeseen, vaikuttaa kyseinen puhe vastaavan kuulijoiden odotuksia sekä Paavalin itsensä tarpeita. Tekstin perusteella Paavali oli karismaattinen esiintyjä, jonka ainakin muutamat kuulijoista voivat todistaa. Kokonaisuuden valossa arvioituna Paavali sai sanomansa läpi. Tätä puoltaa se, että hän melko tarkkaan tiesi keille kirjoittaa ja mitkä olivat aiheet, joihin hänen tuli kyetä vastaamaan. Hän oli perillä kreikkalaisten ja diasporassa elävien juutalaisten ajatusmaailmasta.

Puhe noudattelee antiikin retoriikan puheiden kaavaa. Johdannossa Paavali esitteli itsensä sekä puhutteli kuulijoita myönteiseen sävyyn, myös kiitteli heitä. Puheen taustaksi hän kertoi halunsa päästä kuulijoiden luo. Hän kuvaa kuinka hänellä olisi heille annettavana hengellinen lahja ja, että he yhdessä vahvistuisivat uskossa. Puheen varsinainen aihe Paavalilla on halu julistaa evankeliumia, josta hän itse kokee olevansa velassa, kreikkalaisille, muukalaisille, viisaille ja

[78] Knuuttila & muut 2012, 34–36.

tyhmille. Hän puolustaa omaa kantaansa ilmoittamalla rohkeasti, ettei häpeä evankeliumia, koska se on Jumalan voima uskovalle pelastukseksi. Juutalaisuuden keskuudesta liikkeelle lähtenyt pelastava Kristus-usko on nyt kreikkalaistenkin ulottuvilla.

Paavali kumoaa vastakkaisen näkemyksen Jumalan vihan ilmestymistä kertovalla osuudella. Viha kohdistuu kaikkiin niihin, jotka tiesivät Jumalan, mutta ajatuksissaan tekivät hänet turhaksi. Puheen lopetusosiossa Paavali kuvailee Jumalan vihan kohteena olevien toteuttamia tekoja ja ominaisuuksia. Hän huipentaa puheensa kuoleman tuomioon vihan kohteena oleville sekä myös heille, jotka osoittavat hyväksyntää kuvatuille teoille. Kysymys voi olla Paavalin retoriikassa liioittelusta, mutta kuulija ottanee esitetyn todesta. Se, mitä Paavali kuolemalla tässä tarkoittaa voi käsittää ajallisen kuoleman lisäksi hengellisen kuoleman. Tähän viittaa: Jumala jätti heidät kykenemättömäksi ymmärtämään (Room. 1:28).

Puheen tyypin ja disposition määrittelyssä tukeuduin tutkijoiden aikaisempiin näkemyksiin. Koska kyseessä on pitkän puheen alkuosio, on mahdollista, että esittämäni jako on tietyiltä osin teennäinen. Toisaalta esitetty sisällön jako sopii antiikin puheosien mukaiseen kaavaan. Vaikka jako ei olisikaan täysin antiikin retoriikan teorian mukainen, analyysin lopputuloksen kannalta tällä ei ole oleellista merkitystä.

4 Mitä Paavali tarkoitti Jumalan ilmoituksella?

Systemaattisen teologian esitysten sekä retorisen tarkastelun perusteella nousi esiin, että Jumalan ilmoitukseen liittyy Toora ja sen tulkinta, koska Toora sisältää Jumalan antaman lain sekä Jumalan ja Israelin välisen liiton kuvauksen. Juutalaisuudelle, jota Paavali edusti, kyseiset sisällöt olivat erittäin keskeisiä. Koko juutalainen identiteetti oli muodostunut niiden varaan. Kun Paavali puhuu tutkimuskohteessa heistä, jotka tiesivät totuuden, mutta pitävät silti kiinni vääryydestä, ajattelen hänen viittaavan juuri tuohon ihmisryhmään. Siksi on tarpeellista selvitellä aluksi, miten Paavali itse asemoi itsensä suhteessa lakiin ja ajankohtaisiin kysymyksiin. Tämä antaa perspektiiviä retorisen analyysin tulosten arviointiin.

Paavali oli yksi kristinuskon esiinmurtautumisajan merkittävimmistä teologeista. Hänen asiantuntemusta vahvistaa se, että hän tunsi sisältäpäin juutalaisuuden, jonka piirissä varhainen kristinusko syntyi ja muotoutui. Juutalainen Paavali vainosi kristittyjä (Apt. 22:4). Pidättäessään ja kuulustellessaan heitä, Paavali oli päässyt perille kristittyjen ajattelusta ja uskosta. Myöhemmin Paavali itse kohtasi Kristuksen ilmestyksessä. Kokemus johti hänet hengelliseen kääntymyksen (Apt. 9:1–18). Tuolla tapahtumaketjulla oli valtava merkitys myöhemmälle kristinuskon kehittymiselle.

Paavalin suhtautumisessa lakiin tapahtui merkittävä muutos hänen kääntymiskokemuksensa seurauksena. Kun kristitty Paavali esitti ankaraa polemiikkia lakia kohtaan, se ei kohdistunut juutalaisuuteen yleensä, vaan siihen uskonnolliseen viiteryhmään, johon hän itse kuului ennen kääntymistään. Toisen temppelin aikaiselle keskivertojuutalaiselle laki ei ollut ankara asia vaan iloa tuottava Jumalan lahja, joka auttoi häntä elämässä. Ajanlaskun ensimmäisellä vuosisadalla, mutta jossakin määrin myös aina, oli juutalaisuuden piiristä noussut erilaisia pyhitysliikkeitä, jotka määrittelivät lakitulkintansa muita ankarammin. Eräs tällainen ryhmittymä oli fariseusten puolue, johon myös Paavali kuului. Hän kertoo kuuluneensa fariseusten ankarimman suunnan kannattajiin ja, että hänen lakiin perustuva vanhurskautensa oli moitteetonta. Ennen kääntymistään Paavali oli varma, että lain täyttäminen on mahdollista ja näin saavuttaa vanhurskaus. Kääntymyksen seurauksena Paavali kuitenkin tulkitsi entisen uskonnollisen yhteisönsä ja sen tulkinnan laista vääräksi.[79]

[79] Aejmelaeus 2018, 336–342.

Vaikka Paavali kirjoittaa pakanakansojen olevan ainakin osittain perillä Jumalan laista, niin Heikki Räisäsen mukaan perimmäinen motivaatio Paavalilla oli tällä argumentoinnilla korostaa juutalaisten syyllisyyttä (Room. 2:14–15). Tällainen ilmaisu oli mahdollista, koska pakanoita ei kiinnostanut koko asia. Räisäsen mukaan tätä tukee havainto, että lain täyttävät pakanat ilmestyvät Paavalin argumentaatioon melko äkillisesti ja katoavat jälleen. Paavalin näkemys lain täyttämisen suhteen on ristiriitainen, koska yleislinjaus hänellä on se, ettei kukaan voi täyttää lakia, mutta tietyissä tapauksissa hyvä pakana tai hyvä juutalainen voivat tehdä oikein. Selityksenä tälle E.P. Sanders on esittänyt, että Paavali analysoi taaksepäin lääkettä, jonka hän tiesi olevan terveellinen. Kysymys on hänen soteriologisesta näkemyksestä: Kristus tarjosi uuden herruuden niille, jotka osallistuivat hänen kuolemaansa ja ylösnousemukseensa.[80]

Albert Schweitzerin mukaan Paavali teki loogisen johtopäätöksen muuttuneessa tilanteessa: laki lakkaa, kun messiaaninen hallituskausi alkaa. Hän päätteli, ettei lakia tarvita, koska pahaa ei enää ole. Räisäsen mukaan tällainen ajatus on ristiriidassa sen tosiasian kanssa, ettei juutalaisen näkemyksen mukaan laki ollut voimassa vain pahan kurissa pitämistä varten. Rabbiinisen juutalaisuuden piirissä oli näkemyksiä messiaanisen aikakauden tarkoittavan suhteessa lakiin, että juutalaisten Messias antaa myös uuden lain – uuden Tooran. Paavali ei kuitenkaan ryhtynyt kumoamaan juutalaista käsitystä lain velvoittavuudesta. Hän esitti, että laki ei ole sitova, kun ihminen on kuollut (Room. 7:1–6). Tällainen tilanne syntyi Paavalin mukaan silloin kun ihminen liittyi Kristukseen kuoleman kautta eli tuli Kristuksen omaksi. Tuon aktin johdosta ihminen alkoi palvella Jumalaa Hengen mukaan, ei enää lain kirjaimen mukaan. Paavalin käsityksen mukaan ihminen oli tuolloin siis vapaa laista.[81]

Vaikka Paavali kritisoi omalla tavallaan lakia, on se Lauri Thurénin mukaan Paavalille edelleen pyhä ja jumalallista alkuperää. Tätä ei missään hänen teksteissään kielletä. Laki ei kuitenkaan päde enää kristityille eikä näiden pitäisi edes yrittää noudattaa sitä, koska laki raukesi, kun Kristus ilmestyi. Tässäkin tilanteessa laki on edelleen voimassa, mutta se täytetään muilla keinoin, esim. Hengen avulla. Kun Paavali kritisoi lakia, on huomattava, että hänen ilmaisu on usein hyperbola ja, että hän soveltaa lakia eri tilanteisiin eri tavalla. Tästä aiheutuukin Paavalin teologiaan ja sen tulkintaan jännitteitä. Thurénin mukaan jännitteet johtuvat enimmäkseen siitä, että Paavalin teologia on luonteeltaan retorista. Julistuksen pohjalla on suostuttelu, joka usein ilmenee yksinkertaisina,

[80] Räisänen 2010, 106–108.
[81] Räisänen 2010, 236–239.

hämmästyttävinä lausumina, esimerkiksi: kristitty on vapaa laista tai kristitty on vapaa synnistä tai kristitty on ylösnoussut Kristuksen kanssa kasteessa. Thurénin mukaan tällaiset yksinkertaiset ja tehokkaat lausumat eivät Paavalille ole pelkkää retoriikkaa vaan taivuttelukeinoja, joiden Paavali itse uskoo olevan totta. Paavali ei koskaan kiistänyt Tooraa, mutta hänelle se oli ajankohtaisten ristiriitojen lähde. Toora, herättäessään positiivista ylpeyttä ja iloa, mahdollisti luottamuksen johonkin muuhun kuin yksin Jumalaan. Tällainen väärä luottamus ilmeni kerskumisena ja sulki pois Jumalan ehdottoman kirkkauden.[82]

Lars Aejmelaeuksen mukaan Paavali kuvaa Room. 1:ssa pakanamaailman mahdollisimman syylliseksi ja syntiseksi. Ihmisten olisi pitänyt jo yleisen ilmoituksen perusteella, oikein ajattelemalla ja tuntemalla, päästä perille erityisestä ilmoituksesta. Jos he olisivat näin toimineet, eivät he olisi menneet niin harhaan, jota Paavali kuvaa tutkimuskohteen loppuosassa (Room. 1:26–31). Aejmelaeuksen mukaan kyseinen pakanoiden paheluettelo on liioiteltu. Paavali luetteloi kaikista pahimmat asiat mitä ihminen voi tehdä ja millainen erityisen paha ihminen on. Mielenkiintoista on, että myöhemmin Paavali antaa toisenlaisen kuvan hyvin käyttäytyvistä pakanoista tilanteessa, jossa hänen retorinen argumentaatio sellaista edellyttää (Room. 2:14).[83]

Aejmelaeuksen mukaan tässä esillä olevassa kohdassa Paavalin tavoite on kuvata mahdollisimman mustana se ihmisryhmä, joka ei kuulu juutalaisuuden tai uuteen Kristukseen uskovan yhteisön piiriin. Ne Roomalaiskirjeen lukijat tai kuulijat, jotka tässä kohdin ehkä kokivat itsetyytyväisyyttä, tulivat yllätetyksi. Toisen luvun alussa Paavali kohdistaakin arvostelun ja puhuttelun juuri heihin: Sen tähden et voi mitenkään puolustautua, ihmisparka, sinä joka tuomitset muita, kuka sitten oletkin. Tuomitessasi toisen julistat tuomion myös itsellesi, koska sinä, toisen tuomitsija, teet itse samoja tekoja (Room. 2:1/KR92). Paavalin mukaan kaikki kristityt, olivatpa he juutalaisista tai pakanoista kääntyneitä, tekevät samoja tekoja, eivätkä siten selviä Jumalan tuomiosta. Miksi Paavali kovisteli näin rajusti Rooman kristittyjä? Aejmelaeuksen mukaan selitys lienee se, ettei Paavali voinut kuvitella, että kirjettä luetaan myöhemmin kristillisen yhteisön ulkopuolella. Hän kirjoitti kristillistä sanomaa uskonyhteisön sisäpiirille ja jota ulkopuoliset eivät edes olisi osanneet oikein ymmärtää. Tässä Paavalin tavassa voidaan nähdä myöhempi protestanttisissa kirkoissa suosittu saarnatyyli julistaa ensiksi lakia ja sitten evankeliumia.[84]

---

[82] Thurén 2000, 181–183.
[83] Aejmelaeus 2018, 324–326.
[84] Aejmelaeus 2018, 326.

Paavalin ajattelu, esimerkiksi lain tulkinta, oli vaihtelevaa. Hän esitti kulloiseenkin tilanteeseen sopivan näkemyksen. Paavalin ajattelussa oli johdonmukainen teologia taustalla, mutta hän sovelsi sitä joustavasti eri tilanteisiin. Tästä voidaan päätellä, että hänelle tarkoitus ja tavoitteen saavuttaminen olivat tärkeämpiä kuin vakiintuneiden normien tai yleisten muotoseikkojen mukaan toimiminen. Tällaista suoraviivaista toimintatapaa selittää hänen itsensä kokemukset ja tausta. Hän oli myös aloittamansa evankeliumin levittämistyön nivelvaiheessa. Roomaan päästyään hän olisi kohta edennyt ”maailman ääriin” saakka, jolloin tehtävä olisi tullut päätökseen.

Room. 1:ssa pääargumentin osalta ilmenee tällainen retorisesti suoraviivainen, tiettyyn tavoitteeseen pyrkivä argumentaatio. Paavali ilmaisee siinä, kuinka se mikä on ollut kaikkien ulottuvilla, on aina ollut nähtävissä Jumalan teoissa. Ongelmaksi tulee se, ettei kaikki ottaneet sitä todesta. Kaikkein syyllisimpiä olivat ne, joille oli erikseen kerrottu ja välitetty ilmoitusta Jumalasta. Paavalin mielestä erityisen pahaa oli tehdä ajatuksissa Jumala arvottomaksi. Room. 1 perusteella on totta, että Jumalan ilmoitus on havaittavissa Jumalan toiminnassa. Paavalin mukaan tuollaista ei kuitenkaan havaitse ilman asian aktiivista tarkkailua. Oikealla tavalla tarkkailtuna sellainen kuitenkin havaitaan selvästi.

5 Johtopäätökset

Tässä tutkimuksessa olen selvittänyt systemaattisen teologian tutkijoiden ja eksegetiikkojen esitysten sekä retorisen analyysin avulla Jumalan ilmoituksen sisältöä. Erityisesti olen pyrkinyt selvittämään mitä apostoli Paavali tarkoittaa sillä Roomalaiskirjeen ensimmäisen luvun mukaan ja mikä on ilmoituksesta kertovien jakeiden paikka ja tehtävä suhteessa koko lukuun. Johdannossa nostin esiin ilmoituksen teeman katekismuksen pohjalta. Huomioitavaa on, että lähinnä systemaattisen teologian piirissä syntyneet kaavamaiset esitykset ovat myöhäisiä tulkintoja. Ne perustuvat pitkälle kirkkoisien ja muiden oppineiden näkemyksiin. Niiden teologian taustalla on keskeisiä kristillisiä oppeja, mutta ovat usein tulkinnan tulkintaa.

Tutkimuskohteen pääargumentissa Jumalan vihan kohdetta puhutellaan monikon kolmannessa persoonassa. Tekstistä ei käy selvästi ilmi heidän identiteettinsä tai etninen tausta. Sen sijaan väitteen viisi perustelussa ilmaistaan näiden tuntomerkit: ketkä vaihtoivat Jumalan totuuden valheeseen, osoittivat uskollisuutta ja palvelivat luotua enemmän kuin Luojaa. Eräs mahdollinen ryhmä johon kuvaus voisi sopia, olivat stoalaiset ja epikurolaiset filosofit sekä yleensäkin hellenismin kannattajat (Apt. 17:16–32). Toinen mahdollinen puheen kohteena oleva ryhmä voisi olla ne juutalaiset, jotka olivat perillä Pyhistä kirjoituksista eli Jumalan laista, mutta sisimmässään eivät olleet ottaneet ilmoitusta todesta. Näihin saattoi kuulua ne, joista väitteen viisi selitys ilmaisee: jotka hyvin tuntevat Jumalan säädöksen, mutta tuollaisia tekevät, ansaitsevat kuoleman, eivät ainoastaan itse tee, mutta osoittavat myös hyväksyntää sellaisten tekijöille. Todennäköisempää on kuitenkin ajatella, että puheen kohteena eivät olleet juutalaiset vaan juutalaiskristityt ja pakanuudesta kääntyneet kristityt. Paavalin paheluettelo on kylläkin niin kattava, että se käsittää pahimmat mahdolliset teot sekä juutalaisten, että hellenistien silmissä.

Roomalaiskirjeen kirjoittaminen oli Paavalille henkilökohtaisesti tärkeä asia. Hän saneli sitä kenties valtavien paineiden ja huolien ahdistamana. Toisaalta Paavalia kannusti kiitollisuudenvelka evankeliumista, jonka julistamisen hän ilmoittaa varsinaiseksi asiakseen. Hän puolustaa evankeliumia jalona asiana, johon antiikin kuulijan olisi mieluisaa liittyä. Paavali sanoo ääneen, ettei evankeliumissa ole mitään hävettävää, sillä hän itsekään ei sitä häpeä (Room. 1:16). Evankeliumin puolustuksen jälkeen Paavali aloitti kumoamaan vastaväitteet Jumalan vihan kuvauksella niille, jotka tiesivät Jumalan, mutta eivät kunnioittaneet ja kiittäneet Jumalaa, vaan ajatuksissaan tekivät arvottomaksi (Room. 1:21).

Tutkimuksessani halusin saada vastauksen kysymyksiin: mitä Paavali tarkoitti Jumalan ilmoituksella Room. 1:n mukaan ja voisiko Paavali vahvistaa ilmoitukseen liittyvät dogmaatikoiden lausumat. Yksiselitteistä vastausta kysymykseen ilmoituksesta ei selvinnyt, mutta tutkimus antoi ajatuksia mitä se voisi olla. Room. 1:ssa Jumalan ilmoitus tarkoittaa jotain sellaista, mikä on kaikkien havaittavissa, mutta kaikki eivät sitä kykene havaitsemaan. Puhuttaessa Jumalan yleisestä ilmoituksesta, Paavalin mukaan se on sellaista, mikä ilmenee Jumalan teoissa ja ikuisessa voimassa. Hän toteaa, että erityisen selvää se on heille, jotka pitävät vääryydestä kiinni totuuden sijaan. Sellainen ilmenee heidän elämässä monenlaisina moraalittomina asioina, erityisesti sydämen pimeytenä – täydellisenä ymmärtämättömyytenä Jumalan ilmoitukselle.

Erityiseen ilmoitukseen viittaa Paavalin kuvaus siitä, että tietoa Jumalasta on välitetty ihmisille evankeliumissa Kristuksesta. Aikaisemmin sitä välitettiin Tooran avulla, mutta uudessa tilanteessa vanhurskaus ilmoitetaan uskosta uskoon – evankeliumissa Kristuksesta. Toora ei siis ole enää voimassa, koska Kristus on jo ilmestynyt. Ilmoituksen eri mallit näyttävät Paavalin mukaan palvelevan yhtä ja samaa tarkoitusta: Jumalan itse-ilmoitusta ihmiselle. Ilmoituksen mallien sisällöt eivät lopulta näytä eroavan toisistaan. Pakanatkin tietävät ilman Tooraa mikä on syntiä ja osaavat myös elää oikein ilman Tooraa. Tätä perustelee argumenttianalyysin pääväitteen perustelu: koska tieto Jumalan ilmoituksesta on selvä heille, sillä Jumala in tehnyt sen heille selväksi.

Miten Paavali suhtautuisi dogmaatikoiden lausumiin ilmoituksesta? Luvussa 2 esittelin kristillisen teologian tutkijoiden esityksiä ilmoituksen sisällöstä. Ilmoitusta selitettiin monin erilaisin argumentein. Room. 1:n perusteella Paavalin kuvaus Jumalan ilmoituksesta on varsin suoraviivainen: Jumala on huolehtinut siitä, että ilmoitus on annettu. Siinä Jumala on subjekti ja ihminen objekti. Paavali voisi todeta dogmaatikoille, että puhutte hyviä ja tärkeitä asioita, mutta osin asian vierestä. Kristitylle Jumalan ilmoitus ei ole dogmaattinen eikä monimutkainen asia. Room. 1 mukaan pakanallekin se on tehty selväksi, mutta ei välttämättä ymmärrettäväksi.

Tutkimukseni antoi samansuuntaisia tuloksia kuin aikaisemmatkin tutkijat raportoivat: Paavalin teksti on yhtäältä haastavaa ymmärtää ja toisaalta se on retorisesti vahvasti latautunutta. Esimerkiksi pääväitteessä ilmaistu luomiseen liittyvä argumentointi: ovathan hänen näkymättömät ominaisuutensa maailman luomisesta alkaen, tekoja tarkkailemalla, havaittavissa selvästi, hänen ikuinen voimansa ja jumaluutensa (Room. 1:20). Näkymättömät ominaisuudet ovat siis havaittavissa selvästi. Mitä tämä tarkoittaa? Tekstin tulkinnassa on kiusaus etsiä itselle mieluisia

vastauksia. Tutkimusta tehdessä olen pyrkinyt välttämään tällaisia tulkintoja, esimerkiksi perinteisiä allegorioita tai muita ennakkokäsityksiä.

Tämä tutkimus oli pohjatyötä jatkotutkimukselle, jossa ilmoituksen tematiikkaa laajennetaan Room. 2-3 lukuihin. Toisessa luvussa puheen yleisöön tulee mukaan juutalaiset, jotka Paavali näyttää tuomitsevan erityisen ilmoituksen perusteella. Kolmas luku avaa edellisten lukujen funktiota esittämällä johtopäätöksen ja ratkaisun aiemmin ilmaistuun. Tutkimusta voisi syventää ottamalla lähteeksi myös kreikankielisen Raamatun, Septuagintan. Uuden testamentin Paavalin kirjeiden lainaukset Pyhistä kirjoituksista ovat useimmiten peräisin juuri Septuagintasta. Jatkotutkimuksessa voisi päästä syvemmälle perehtymällä Israelin kansaa koskeviin teksteihin Pentateukissa ja sen lähteissä. Lisätietoa olisi hyvä saada Jumalan ja Israelin kansan välisen liiton sisällöstä sekä lakitulkinnan kehityksestä juutalaisuudessa. Erityisesti toisen temppelin parin viimeisen vuosisadan ajalta. Näistä voisi olla hyötyä, koska Roomalaiskirjeen teksti viittaa pitkään ajan jaksoon alkaen luomisesta ja, johon heprealaisen kansan vaiheet keskeisesti liittyivät. Kyseisistä lähteistä voisi saada lisäinformaatiota historialliseen kontekstiin, josta Paavalin argumentaatio kumpusi. Toisaalta tämän varaan ei voi kovin paljon laskea, koska ne eivät kerro Paavalin ajattelusta ja tavoitteista. Näistä kertoo parhaiten hänen itsensä tekstit.

6 Kirjallisuus, lähteet ja apuneuvot

Aejmelaeus, Lars

2018 Paavali. Elämä ja kirjeet. Nord Print.

2016 Uuden testamentin kreikan kielioppi. Porvoo: Bookwell.

Brown, Raymond E.

2010 An introduction to the New Testament. United States of America.

McGrath, Alister E.

2011 Kristillisen uskon perusteet. Helsinki: Kirjapaja.

Hakola, Raimo, et al.

1997 Raamatuntutkimuksen uudet tuulet. Helsinki: Yliopistopaino.

Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa, et al.

1998 Argumentti ja kritiikki. Lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Kennedy, George Alexander

1984 New Testament Interpretation Through Rhetorical Criticism. Chapell Hill (N.C.): University of North Carolina Press.

Knuuttila, Simo, et al. (toim.)

2012 Aristoteles. Retoriikka I-III. Vantaa: Hansaprint Oy.

Kuula, Kari, et al.

2008 Johdatus Raamattuun. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy.

The Online Liddell-Scott-Jones Greek-English Lexicon: http://stephanus.tlg.uci.edu/

Liljeqvist, Matti

2011 Uuden testamentin sanakirja kreikka-suomi. Helsinki: Hakapaino Oy.

Nestle-Aland. Novum Testamentum Graece. 28th Revised Edition 2012. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft 2016.

Nikki, Nina
https://blogs.helsinki.fi/eksegetiikanmenetelmat/retorinen-kritiikki/. Luettu 15.9.2021.

Pieper, Franz
2010 Kristillinen dogmatiikka. Vaasa: Oy Arkmedia Ab.

Räisänen, Heikki
2010 Paul and the Law (2nd Edition). Eugene, Oregon: Wipf & Stock.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon katekismus. Hyväksytty Suomen kuudennessatoista varsinaisessa kirkolliskokouksessa vuonna 1948. Suomen kirkon sisälähetysseura 1993.

Thurén, Jukka
1994 Roomalaiskirje. Hämeenlinna: Karisto Oy.

Thurén, Lauri
2000 Derhetorizing Paul. A Dynamic Perspective on Pauline Theology and the Law. Germany.

Torkki, Juhana
2006 Puhevalta. Kuinka kuulijat vakuutetaan. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Uusi testamentti: XII yleisen Kirkolliskokouksen vuonna 1938 käyttöön ottama suomennos. Jongbloed 2010, 2. Painos

Vanha ja Uusi testamentti: Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Kirkon keskusrahasto, Jongbloed 2009